

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, СОЦІОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

**ОРГАНІЗАЦІЯ ТА НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ У
ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти магістр

Виконала: здобувачка II курсу 07-211М групи
заочної форми навчання
спеціальності 231 Соціальна робота
освітньо-професійної програми «Соціальна робота»
Марія БОЙЧУК

Керівник: к.соц.н., доцентка Тетяна ЧЕРКАШИНА

Рецензент: д.філол.н., доцент, професор кафедри
соціальних технологій Вінницького соціально-
економічного інституту ВНЗ "Відкритий
міжнародний університет розвитку людини
"Україна"
Ігор ЦУРКАН

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
Розділ 1. Теоретичні аспекти надання соціальних послуг.....	6
1.1. Соціальні послуги: сутність, класифікація, значення.....	6
1.2. Суб'єкти надання та бенефіціари соціальних послуг.....	13
1.3. Нормативно-правове регулювання питання організації надання соціальних послуг та проведення соціальної роботи в територіальній громаді.....	20
Розділ 2. Система організації соціальних послуг в територіальній громаді.....	28
2.1. Порядок організації та надання соціальних послуг у територіальній громаді.....	28
2.2. Визначення потреб населення та планування надання соціальних послуг у територіальній громаді.....	35
2.3. Організація надання соціальних послуг в Більшівцівській селищній територіальній громаді (вивчення досвіду).....	40
ВИСНОВКИ.....	46
СПИСОК	ВИКОРИСТАНИХ
ДЖЕРЕЛ.....	50
ДОДАТКИ.....	55
Додаток А. Комплексна програма соціального захисту населення	
Більшівцівської селищної ради на 2022-2025 роки	

ВСТУП

Розвиток соціальної сфери, зокрема соціальних послуг, є ключовим елементом у зміцненні цінностей кожної людини в сучасному громадянському суспільстві. Соціальні послуги виступають важливою складовою державної соціальної політики та системи соціального захисту, спрямованої на подолання складних життєвих обставин.

У процесі децентралізації відповідальність за надання цих послуг перейшла до територіальних громад, які тепер виконують центральний внесок у впровадження соціальної політики на місцях. Головною соціальною реформою є забезпечення якості та доступності соціальних послуг для населення, що вимагає впровадження нових підходів в їх організації.

Сьогодні, коли війна мала різні впливи на галузі, у тому числі на надання соціальних послуг, вкрай необхідною є соціальна підтримка вразливої групи населення, важливо напрацювати такі механізми, які допоможуть забезпечувати соціальними послугами українців, які опинилися у складних життєвих обставинах.

Дослідження базується на аналізі наукових праць вчених та науковців, зокрема Дубич К., Вакуленко О., Голубенко Т., Івженко І. Нечосіної О., Криницької І. та Максименко К. та інших.

Використання вказаних джерел дозволило не лише дослідити проблеми, але й запропонувати шляхи їх вирішення.

Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю адаптації соціальних послуг до потреб різних категорій населення, підвищення їх доступності та якості.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційне дослідження роботи виконано в межах наукової тематики кафедри філософії, соціології та соціальної роботи «Сучасні технології формування професійної активності в умовах трансформації українського суспільства» (№ 0117U006790). Тема була роботи прийнята та затверджена

на засіданні кафедр філософії, соціології та соціальної роботи (протокол від 11.09.2023 р. № 1, від 02.09.2024 р. № 1), а також відповідним наказом по Херсонському державному університету.

Об'єкт роботи — соціальні послуги в територіальних громадах.

Предмет дослідження — процес організації та надання соціальних послуг та їх вплив на якість життя населення в територіальних громадах.

Мета кваліфікаційної роботи – проаналізувати систему організації соціальних послуг в територіальній громаді та дослідити досвід організації надання соціальних послуг в Більшівцівській селищній територіальній громаді.

Для реалізації визначеної мети нами було поставлено наступні **завдання:**

- охарактеризувати сутність соціальних послуг та їх значення;
- дослідити суб'єкти надання та бенефіціарів соціальних послуг;
- проаналізувати нормативно-правове регулювання організації надання соціальних послуг та проведення соціальної роботи в територіальній громаді;
- дослідити порядок організації та процес визначення потреб населення й планування надання соціальних послуг у територіальній громаді;
- вивчити досвід організації надання соціальних послуг в Більшівцівській селищній територіальній громаді.

Для здійснення мети дослідження ми використали **методи :**

теоретичні: детальний аналіз наукових робіт з обраної теми та відповідної літератури для виявлення змісту понять «компетентність» і «комунікативна компетентність»; упорядкування наукових та методичних основ досліджуваної проблеми.

практичні: аналіз документів.

Наукова новизна одержаних результатів: у дослідженні було приділено увагу подальшому розвитку проблемних питань, пов'язаних із наданням соціальних послуг в територіальних громадах, змінам у законодавстві країни щодо удосконалення процесів організація та надання

соціальних послуг на територіальному рівні; було проаналізовано та систематизовано процес визначення потреб бенефіціарів соціальних послуг у громадах та можливості їх задоволення; проаналізовано та вивчено практичні підходи до соціальних послуг та їх організації в Більшівцівській селищній територіальній громаді

Практична значущість. Теоретичні результати дослідження можуть стати в нагоді кураторам академічних груп, соціальним працівникам, психологам та іншим фахівцям у сфері соціальної роботи, можуть сприяти підвищенню їхньої професійної компетентності та розширенню світогляду. Крім того, ці матеріали можуть бути застосовані при розробці посібників, у підготовці здобувачів на заняттях та самостійно, для викладачів закладів вищої освіти, а також корисними для соціальних служб та соціальних працівників, які надають послуги в громаді.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження були випущені на засіданнях і попередніх захистах кваліфікаційної роботи, що відбулися на кафедрах філософії, соціології та соціальної роботи (протоколи від 11.09.2023 р. № 1, від 02.09.2024 р. № 1). Результати дослідження стали предметом доповіді під час I Регіональної науково-практичної конференції «Теорія та практика соціальної роботи: досвід, сучасний стан, стратегії» для здобувачів вищої освіти та молодих науковців (03-04 грудня 2024 року, м. Івано-Франківськ). За результатами дослідження підготовлено до друку наукову статтю: Бойчук М.Г. Суб'єкти надання соціальних послуг у територіальній громаді. *Магістерські студії: електронний альманах*. 2024. Вип. XXIV. С.

Структура кваліфікаційної роботи. Дослідження у структурі має вступ, два розділи, 6 підрозділів, висновки, список використаних джерел (39 найменувань), додатки. Основний текст роботи викладено на 50 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ

1.1. Соціальні послуги: сутність, класифікація, значення.

Соціальна держава є важливим здобутком суспільного гуманізму та прогресу цивілізації. Її цілі та способи реалізації мають бути зрозумілими та визнаними кожним громадянином і кожною соціальною групою. У центрі всіх рішень стоїть людина з гарантованими державою правами та свободами.

Процеси децентралізації в Україні значно змінили систему надання соціальних послуг. Постало питання, як учасники системи можуть взаємодіяти в нових умовах, як розподіляти оновлення між територіальними організаціями для надання послуг і як підтримувати розвиток ринку соціальних послуг, відповідно до європейських тенденцій у сфері соціального забезпечення. Також важливе чітке правове регулювання соціального замовлення в сфері соціальних послуг з урахуванням сучасних вимог. Територіальна громада є соціальним середовищем для українських родин, і згідно з принципами децентралізації, вона перш за все відповідає за безпеку та соціальну підтримку кожного свого члена.

Стаття 46 Конституції України забезпечує своїм громадянам «право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом» [12].

У Законі України «Про соціальні послуги» прописано ряд чинників, які можуть стати наслідком непростих життєвих обставин, зокрема це:

- похилий вік;
- часткова або повна втрата рухової активності, пам'яті;
- невиліковні хвороби і ті, що потребують тривалого лікування;

- психічні та поведінкові порушення, в тому числі через вживання психоактивних речовин;

- інвалідність;

- бездомність;

- безробіття;

- малозабезпеченість;

- проблеми з поведінкою у дітей, спричинені розлученням батьків;

- відмова батьків або осіб, які їх замінюють, від виконання виховних обов'язків;

- втрата зв'язків із соціумом, зокрема під час перебування в місцях ув'язнення;

- жорстоке поводження з дитиною;

- насильство за ознакою статі;

- домашнє насильство;

- залучення до торгівлі людьми;

- шкода, спричинена стихійними лихами, пожежами, катастрофами, терористичними актами, бойовими діями, збройними конфліктами та окупацією[8].

Отже, соціальні послуги – це дії, спрямовані на подолання складних життєвих обставин через соціальну підтримку, зменшення їхніх наслідків через соціальне обслуговування, а також на їхню профілактику через соціальну профілактику.

Кожен, хто потребує соціальних послуг, може отримати їх за місцем проживання або перебування. Послуги надаються згідно з Державними стандартами [15], а рішення про їх надання ухвалено згідно з Порядком організації надання соціальних послуг, затвердженим Кабінетом Міністрів України. [24].

Соціальні послуги мають велике значення для майже кожного жителя територіальної громади. Вчасно надана послуга, навіть якщо це лише

інформація про те, куди звернутися за необхідною допомогою, або консультація з питань пошуку роботи, може запобігти виникненню серйозніших проблем для особи чи сім'ї в майбутньому.

Задоволення потреб осіб, що зіштовхнулися зі складнощами в житті, за допомогою соціальних послуг є одним із головних завдань системи їх надання. Ефективність цієї системи впливає на соціальну і політичну стабільність в країні. Система соціальних послуг повинна надавати підтримку особам і соціальним групам, які допомагають створювати умови для самостійного вирішення їхніх проблем, відновлення втрачених навичок і функцій, а також зменшувати або зменшувати негативні наслідки ситуацій, які вони не можуть вирішити самостійно.

Основні цілі надання соціальних послуг взаємопов'язані та утворюють цілісну систему підтримки, яка спрямована на різні етапи життєвих труднощів – від їхньої профілактики до подолання та мінімізації наслідків. Ефективна реалізація цих цілей сприяє зміцненню соціальної стійкості, покращенню якості життя та зменшенню соціальної напруги в суспільстві. Кожна з цих цілей має свою специфіку та важливість:

– Профілактика складних життєвих обставин. Ця ціль спрямована на запобігання виникненню проблемних ситуацій до того, як вони стануть серйозними. Важливість профілактики полягає в тому, що вона дозволяє уникнути подальших витрат і ресурсів, необхідних для вирішення вже існуючих проблем. Профілактичні заходи можуть включати інформування населення, освіту, консультації, а також соціальну підтримку на ранніх етапах.

– Подолання складних життєвих обставин. Ця ціль передбачає безпосередню роботу з людьми, які вже опинилися в складних умовах. Подолання цих обставин вимагає активного втручання та різноманітних форм підтримки, таких як соціальна допомога, консультування, психологічна підтримка, реабілітація. Ціль полягає в тому, щоб допомогти людині або

родині повернутися до нормального життя, знайти ресурси для самостійного вирішення проблем.

– Мінімізація негативних наслідків складних життєвих обставин. Навіть у випадках, коли повне подолання складних обставин неможливе або вимагає тривалого часу, важливо зменшити їх негативний вплив на життя людини. Ця ціль включає надання послуг, які допомагають зменшити стрес, покращити умови життя, підвищити рівень самостійності та пристосування до нових умов. Це також може включати підтримку в кризових ситуаціях, реабілітацію та довгострокову допомогу.

Аналіз принципів, на яких ґрунтується надання соціальних послуг, показує, що вони спрямовані на забезпечення високих стандартів якості, ефективності та справедливості в наданні підтримки різним категоріям населення. Сукупність цих принципів формує основу для надання соціальних послуг, спрямованих на забезпечення прав, безпеки, та гідності кожної людини. Вони гарантують, що послуги будуть ефективними, справедливими та доступними для всіх, хто їх потребує, забезпечуючи тим самим соціальну стійкість та рівність у суспільстві. Розглянемо кожен принцип докладніше:

– Суворе дотримання прав людини, прав дитини та прав людей з інвалідністю. Цей принцип наголошує на необхідності поважати та захищати права всіх людей, зокрема дітей та осіб з інвалідністю. Соціальні послуги мають забезпечувати їхнє право на захист, підтримку та розвиток.

– Гуманізм. Принцип гуманізму передбачає ставлення до кожної людини з повагою, співчуттям та розумінням, орієнтуючись на її унікальні потреби та обставини.

– Підтримка рівних прав і можливостей для чоловіків і жінок. Цей принцип підкреслює необхідність рівності статей у доступі до соціальних послуг, що сприяє подоланню дискримінації та забезпеченню гендерної рівності.

– Повага до честі та гідності. Соціальні послуги мають надаватися таким чином, щоб не принижувати людську гідність, а навпаки, підтримувати і підсилювати почуття власної вартості та поваги.

– Толерантність. Цей принцип акцентує на важливості прийняття та поваги до різних культурних, етнічних, релігійних та інших відмінностей між людьми.

– Законність. Соціальні послуги повинні надаватися в межах законодавства, з дотриманням усіх правових норм і процедур.

– Соціальна справедливість. Принцип соціальної справедливості спрямований на створення рівних умов доступу до соціальних послуг для всіх громадян, особливо для тих, хто перебуває в найбільш складних обставинах.

– Доступність та відкритість. Соціальні послуги має бути доступними для всіх, кому це необхідно, без дискримінації або бюрократичних перешкод. Відкритість також передбачає прозорість у процесі надання послуг.

– Неупередженість та безпечність. Послуги повинні надаватися без упереджень або дискримінації, а також забезпечувати безпеку отримувачів у процесі їх отримання.

– Добровільність. Соціальні послуги надаються на основі добровільної згоди отримувача, що підкреслює повагу до їхнього вибору і свободи волі.

– Індивідуальний підхід. Принцип індивідуального підходу означає, що послуги повинні враховувати унікальні потреби кожної людини і бути адаптованими до її конкретної ситуації.

– Комплексність. Цей принцип передбачає, що соціальні послуги мають бути різноплановими та охоплювати всі аспекти потреб отримувачів, забезпечуючи системний підхід до вирішення проблем.

– Конфіденційність. Забезпечення конфіденційності є ключовим для захисту особистих даних та приватності отримувачів соціальних послуг.

– Максимальна результативність і ясність використання надавачами соціальних послуг бюджетних та інших коштів. Цей принцип акцентує на

необхідності ефективного і прозорого використання фінансових ресурсів для забезпечення максимальної користі від наданих послуг.

– Забезпечення високих стандартів якості послуг. Принцип підкреслює важливість надання послуг високої якості, що відповідає стандартам та очікуванням отримувачів [за 21].

Система соціальних послуг в Україні поділяється на різні рівні та типи допомоги, що відповідають різним ступеням складності життєвих ситуацій. Від простих та оперативних дій до комплексної та спеціалізованої підтримки – цей підхід забезпечує гнучкість та здатність системи реагувати на широкий спектр потреб населення. Така структура сприяє підвищенню ефективності соціальних послуг та більш точному їх налаштуванню під індивідуальні обставини отримувачів.

Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» соціальні послуги поділяються на:

1) прості соціальні послуги спрямовані на надання базової, несистематичної допомоги, яка не потребує тривалого залучення фахівців або складної координації. Ці послуги охоплюють інформування, консультування, посередництво, надання притулку, представництво інтересів та інші подібні заходи. Вони є важливими для надання швидкої та легкої підтримки людям у ситуаціях, які не вимагають глибокого втручання або тривалої допомоги.

2) комплексні соціальні послуги передбачають більш тривалу та скоординовану роботу фахівців, спрямовану на вирішення складних або хронічних проблем. Серед них можна виділити догляд, виховання, спільне проживання, соціальний супровід, кризове втручання та підтримання проживання, соціальну адаптацію, інтеграцію та реінтеграцію. Ці послуги забезпечують системний підхід до допомоги, що є особливо важливим для осіб, які потребують постійної або довготривалої підтримки для вирішення своїх життєвих проблем.

3) комплексні спеціалізовані послуги призначені для окремих категорій клієнтів, які мають специфічні потреби, пов'язані з їхнім станом або ситуацією. Це особи, інфіковані ВІЛ, люди, залежні від психотропних речовин, жертви торгівлі людьми, біженці, особи з психічними розладами та інші. Ці послуги потребують спеціалізованих знань та підходів, що дозволяє більш ефективно вирішувати проблеми конкретних груп населення.

4) допоміжні соціальні послуги надаються у вигляді натуральної допомоги або технічних послуг. Натуральна допомога включає продукти харчування, предмети гігієни, одяг, взуття та інші предмети першої необхідності, організацію харчування, забезпечення паливом. Технічні послуги включають транспортні послуги, переклад жестовою мовою тощо. Ці послуги спрямовані на забезпечення базових потреб і полегшення повсякденного життя осіб, які перебувають у складних умовах [8].

Соціальні послуги є складовою частиною системи соціального захисту та соціального забезпечення. Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги», список доступних соціальних послуг з використанням класичного класифікатора, затвердженого центральним органом виконавчої влади, відповідним для формування державної політики в галузі соціального захисту населення.

Метод надання соціальних послуг орієнтований на забезпечення необхідної підтримки для отримувачів, водночас заохочуючи їхню подальшу самостійність у вирішенні життєвих проблем. Це не тільки розвантажує соціальний сектор, але й дозволяє більш ефективно допомагати тим, хто дійсно потребує допомоги. Крім того, така практика допомагає уникнути ситуацій, коли особи, які здатні самостійно забезпечувати своє благополуччя, перекладають відповідальність на державу. Нині зростає заклик до зміни орієнтирів соціальної політики так, щоб соціальний захист не перетворювався на боротьбу з бідністю населення [39, с.209-213].

Українсько-російська війна принесла нові виклики для української держави в захисті свого народу. Основні завдання включають охорону життя і

здоров'я громадян, захист суверенітету країни, а також вирішення нових проблем, що потребують соціального захисту. До цих проблем відносяться: зовнішньо переміщені особи, діти з сімей переміщених осіб, розлучені війною сім'ї, батьки, які втратили дітей, діти, постраждалі від військових дій, психічний стан громадян, житлові та майнові втрати, сексуальне насильство, убивства мирних мешканців, примусово вивезені особи, включаючи дітей. Водночас, війна продемонструвала високий рівень комунікації, самоорганізації та єднання українських громадян, зокрема, активну підтримку сімей з дітьми.

На даний момент в Україні ведеться масштабна діяльність із соціальної підтримки населення під час війни. Відповідно до українського законодавства, здійснюються соціальні виплати та допомоги, а також надаються соціальні послуги, у тому числі дистанційно. Україні ще багато потрібно зробити для визначення та обґрунтування соціальних потреб нових категорій постраждалих, що виникають внаслідок російсько-української війни. Це забезпечує створення нових аспектів законодавства та механізмів фінансування цих послуг [1].

1.2. Суб'єкти надання та бенефіціари соціальних послуг

У процесі адміністративної реформи, відомої як децентралізація, відбулася також децентралізація соціальних послуг. Україна сьогодні стикається зі значними соціальними викликами. Кількість працездатного населення зменшується через еміграцію та втрати війною, водночас зростає кількість пенсіонерів, людей у бідності та осіб з інвалідністю. Більше 20 мільйонів українців потребують соціальної підтримки у формі пенсій, субсидій та інших послуг. Ці категорії одержувачів соціальної допомоги потребують активної підтримки з боку держави.

Правове регулювання соціального забезпечення, на жаль, на сьогоднішній день зазнає значних змін, що обумовлено новими суспільними

викликами та модернізацією його правового регулювання для відповіді на потреби суб'єктів цієї галузі.

Реалізація ефективної соціальної політики держави значною мірою залежить від продуктивної діяльності соціальних служб. В Україні вже створено розвинену мережу комунальних установ, які надають соціальні послуги особам, які потрапили в складні життєві потреби та потребують допомоги.

Соціальні послуги є надзвичайно важливими для майже кожного члена територіальної громади. Вчасно надана соціальна підтримка, навіть якщо вона полягає в наданні інформації про те, куди звернутися за допомогою, або в консультаціях з пошуку роботи, може запобігти виникненню серйозніших проблем у майбутньому для окремих осіб або сімей.

З урахуванням положень статті 8 Закону України "Про соціальні послуги" [8] учасники системи соціальних послуг можна представити за допомогою наведеної нижче схеми (див.рис.1.1)

Рис.1.1. Суб'єкти надання соціальних послуг

Згідно із Законом України «Про соціальні послуги» соціальні послуги можуть надаватися державними організаціями, комунальними підприємствами, недержавними установами та організаціями, а також фізичними особами, які залежать від критеріїв.

До надавачів з державного та комунального секторів належать установи, що надають соціальні послуги, зокрема стаціонарні, реабілітаційні заклади, заклади тимчасового перебування, а також інші установи соціальної підтримки, включно зі спеціалізованими службами допомоги жертвам домашнього насильства та насильства, пов'язаного зі статевою приналежністю.

Надавачі соціальних послуг у державному та комунальному секторах включають центри надання соціальних послуг, районні, міські, селищні та сільські центри соціальних служб, а також центри соціальної допомоги в територіальних громадах

Закон України «Про соціальні послуги» та інші нормативно-правові акти надають органам місцевого самоврядування право залучати недержавних надавачів соціальних послуг [8].

В Україні система соціальних послуг, в якій беруть участь недержавні організації, перебуває на початковому етапі розвитку і потребує подальшого вдосконалення, щоб краще відповідати потребам населення. Її можна оптимізувати шляхом впровадження нових механізмів співпраці між державним і недержавним секторами, використовуючи ресурси та потенціал недержавних організацій, які надають соціальні послуги на місцевому рівні.

Недержавний сектор має потенціал виконувати значну частину обов'язків з надання соціальних послуг на місцевому рівні. До таких надавачів відносяться підприємства, установи, організації, громадські об'єднання, благодійні та релігійні організації, а також фізичні особи-підприємці та громадяни, які надають соціальні послуги з догляду за законодавством, не користуючись підприємницькою діяльністю. Працівники цих організацій надають соціальні послуги на професійній основі, серед них

фахівці та професіонали, такі як соціальні працівники, спеціалісти із соціальної роботи, соціальні менеджери та інші, а також соціальні працівники.

Відповідно до закону, до надання соціальних послуг можуть залучатися волонтери. Соціальні послуги також можуть надаватися в центрах зайнятості, установах охорони здоров'я, освіти, культури тощо.

Відповідно ч.6 статті 13 Закону України "Про соціальні послуги", фізичні особи, які надають соціальні послуги з обслуговування без підприємницької діяльності, можуть підтримувати погляд на непрофесійну основу, не проходячи навчання та не дотримуючись державних стандартів соціальних послуг [8]. Вони можуть надавати ці послуги членам своєї сім'ї, з якими проживають спільно, ведуть спільне господарство і мають взаємні права та обов'язки якщо ці члени сім'ї належать до однієї з таких категорій:

1. особи з інвалідністю I групи;
2. діти з інвалідністю;
3. літні люди з когнітивними порушеннями;
4. люди з невиліковними захворюваннями, які мають труднощі з пересуванням або самообслуговуванням через порушення функцій організму;
5. діти, які не мають встановленої інвалідності, але страждають від важких перинатальних уражень нервової системи, серйозних вроджених дефектів розвитку, рідкісних орфанних захворювань, онкологічних чи онкогематологічних хвороб, дитячого церебрального паралічу, важких психічних розладів, цукрового діабету I типу (інсулінозалежного), гострих або хронічних захворювань нірок IV ступеня, отриманих важкі травми, а також потребують трансплантації органів або паліативної допомоги.

Для покращення та забезпечення інтегрованого підходу до надання соціальних послуг можуть створюватися комплексні установи, які надають різноманітні соціальні послуги різним групам населення через свої структурні або відокремлені (територіальні) підрозділи.

Залучення недержавних постачальників соціальних послуг здійснюється шляхом соціального замовлення, державно-приватного партнерства, конкурсів соціальних проєктів та програм. Порядок надання соціальних послуг через соціальне замовлення та компенсацію їх вартості надавачам регламентує постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 року № 450 «Деякі питання надання соціальних послуг через соціальне замовлення» [28].

Надання соціальних послуг через соціальне замовлення забезпечуються шляхом відшкодування вартості послуг для своїх надавачів.

Організаційно-правові основи співпраці між державними і приватними партнерами, а також основні принципи державно-приватного партнерства на договірній основі регулювалися Законом України «Про державно-приватне партнерство» [7]. Відповідно до статті 4 цього закону одним із напрямів державно-приватного партнерства є надання соціальних послуг та управління соціальними установами. На сьогодні вже створено Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг — автоматизовану інформаційно-телекомунікаційну систему, призначену для збору, реєстрації, зберігання, використання, анонімізації та знищення даних про надавачів і отримувачів соціальних послуг відповідно до законодавства. Наразі доступний функціонал Реєстру стосується надавачів соціальних послуг [7].

За останніми даними Міністерства соціальної політики, в Україні діє 3495 юридичних осіб, що надають соціальні послуги, та 4274 місця надання цих послуг [33].

Внесення до Реєстру дозволяє надавати можливість здійснювати діяльність в офіційному полі та мати можливість отримувати фінансування з бюджету, зокрема через механізм соціального замовлення.

Для отримувачів соціальних послуг підключення до Реєстру забезпечує індивідуалізований підхід у наданні послуг і дозволяє уникнути повторного надання послуг від різних постачальників.

Актори системи соціальних послуг взаємодіють на всіх стадіях їх надання.

Одним із основних принципів є те, що соціальні послуги надаються на добровільній основі. Однак існують ситуації, коли надання соціальних послуг є обов'язковим. Приклади таких випадків показані на рис. 1.2.

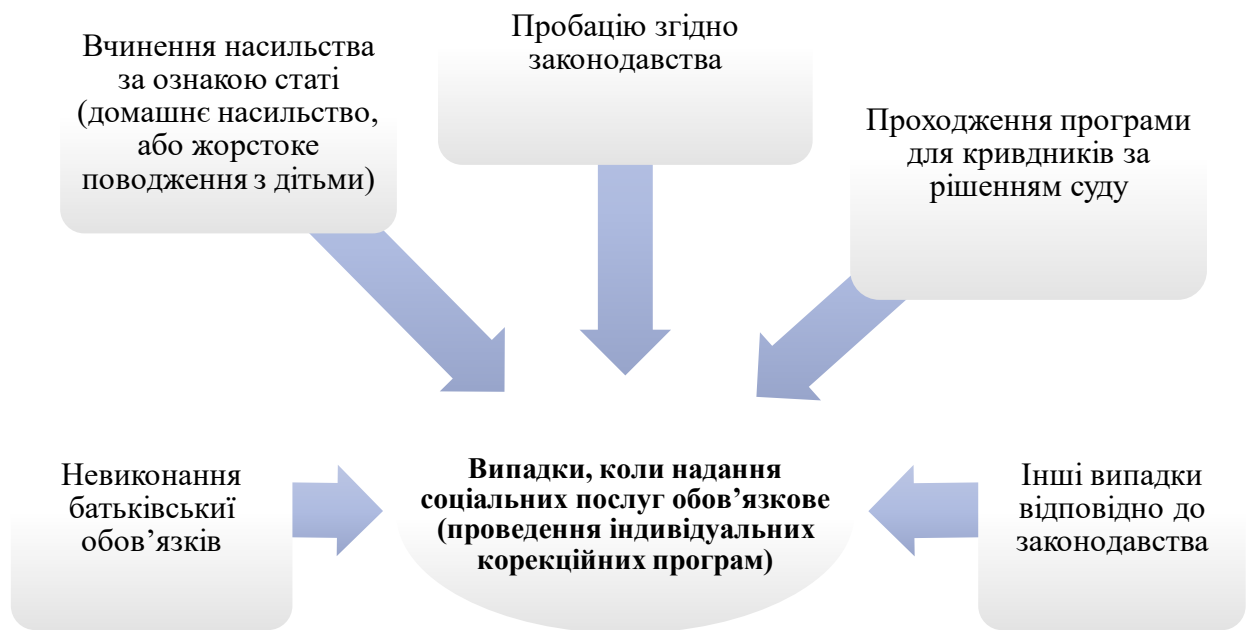

Рис 1.2. Випадки, за яких надання соціальної послуги є обов'язковим.

Постачальники соціальних послуг інформують про свою діяльність відповідно до законодавства у цій сфері, а також на підставі установчих та інших документів, які пропонують перелік соціальних послуг і категорій осіб, якими вони надаються. При цьому вони зобов'язані дотримуватися критеріїв, встановлених Кабінетом Міністрів України.

Усі постачальники соціальних послуг, незалежно від того, чи є це юридичними або фізичними особами, чи фізичними особами-підприємцями, внесені до розділу «Постачальники соціальних послуг» Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг.

Послуги забезпечуються відповідно до державних стандартів, підтверджених наказами Міністерства соціальної політики України [2].

Класифікатор соціальних послуг містить систематизований перелік назв соціальних послуг, їх короткий опис, строки надання та категорії отримувачів.

Надання соціальних послуг повинно базуватися на принципах доступності, безперервності, конкурентності та різноманітності, щоб задовольнити потреби різних вразливих груп населення територіальної громади. Для цього провести планування, розвиток і реалізацію соціальних послуг, орієнтуючись на потреби місцевих жителів.

Повноваження територіальних громад у наданні соціальних послуг населенню зображено на рис.1.3. [36].

Рис. 1.3. Повноваження територіальних громад щодо розвитку системи надання соціальних послуг

1.3. Нормативно-правове регулювання питання організації надання соціальних послуг в територіальній громаді

Нові тенденції в нормативно-правовому полі призводять до підвищення вимог громадян та трансформації державної структури. Це, своєю чергою, впливає на соціальну сферу, що є динамічною підсистемою суспільства. Важливим аспектом є реалізація соціальних і громадянських прав через механізми державного управління у сфері соціального розвитку. Однак неефективність правового регулювання в цій сфері до того, що нові спроби регулювання соціальних процесів виявляються недостатньо результативними на певних рівнях. Зокрема, сучасні зміни законодавства підвищують вимоги громадян щодо держави, стимулюючи її адаптацію та зміни у соціальній сфері.

Основна проблема полягає у тому, що нові правові ініціативи часто не дають бажаного результату через слабкі механізми реалізації. Це свідчить про необхідність реформування правового регулювання для більш дієвого соціального управління [14, с. 144-146].

Величезна кількість нормативно-правових актів, включаючи понад 170 Законів України, понад 400 Постанов Кабінету Міністрів України, а також численні заяви та міжвідомчі розпорядження різних рівнів.

Законодавчі та нормативно-правові документи становлять основу механізму державного управління системою соціальної роботи:

- Регламентуючі та дорадчі документи міжнародного співтовариства: акти, декларації, пакти, конвенції, рекомендації та резолюції від ООН, ВООЗ, МОП, ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ тощо.

- Внутрішні юридичні акти держави: Конституція, закони, укази, розпорядження Президента України, постанови Кабінету Міністрів, накази, рішення колегій, а також інструкції Міністерства соціальної політики, Міністерства освіти і науки, Міністерства охорони здоров'я та інших міністерств.

– Документи органів влади України, що забезпечують реалізацію законодавства на своїй території: Постанови Кабінету Міністрів, накази, програми, які орієнтовані на виконання регіональних законів і дотримання нормативних актів з правом ініціювання законодавства.

– Документи місцевих установ і органів влади: матеріали соціальних служб, установ, організацій, у тому числі постанови, розпорядження міських і сільських районів, об'єднаних територіальних громад (ОТГ), а також документи мікрорайонів і трудових колективів.

– Документи соціальних служб, закладів, організацій: Положення, рішення, накази, розпорядження.

До основних завдань державного управління у сфері соціальної роботи можна віднести ті, що спрямовані на організаційно-адміністративне управління: створення структур і процесів, необхідних для виконання соціальних програм та ініціатив, забезпечення юридичного та нормативного середовища для функціонування соціальних служб, координація, необхідна для узгодження дій між різними органами та суб'єктами, що беруть участь у соціальній роботі, збір та аналіз даних про соціальні процеси та їх вплив на населення, що дозволяє приймати обґрунтовані рішення, перевірка ефективності реалізації соціальних програм та дотримання встановлених стандартів.

Є також спеціальні функції, що акцентують увагу на конкретних завданнях, пов'язаних з кадрами, фінансами та реалізацією соціальних програм: управління людськими ресурсами, розподіл фінансових ресурсів на соціальні програми та забезпечення ефективного використання коштів, розробка та впровадження довгострокових соціальних програм, спрямованих на покращення добробуту населення, визначення та надання різних видів соціальної допомоги, таких як пенсії та субсидії, що є важливою частиною соціальної політики, здійснення безпосередньої роботи з громадянами, що передбачає надання послуг у сферах охорони здоров'я, освіти, соціального захисту тощо [18, с.194-202].

Аналіз функцій державного управління у сфері соціальної роботи вказує на комплексність цього процесу, після чого він включає як загальні функції, так і спеціальні, що відображають специфіку відповідних суб'єктів і об'єктів управління. До основних функцій входять прогнозування, планування, організація, регулювання, координація, облік і контроль. Ці функції є основою для управлінської діяльності в будь-якій сфері, але в соціальній роботі їх значення особливо велике, потім вони впливають на забезпечення належного рівня соціальної підтримки і допомоги. Спеціальні функції, такі як відбір і розстановка кадрів, формування бюджету, затвердження і реалізація довгострокових програм соціального розвитку, а також призначення пенсій і соціальної допомоги, демонструють особливості управління в соціальній сфері.

При цьому розвиток системи соціальної роботи в Україні відбувався під впливом ряду чинників, серед яких визначальними були державна соціальна політика, бюджетні кошти, а також потреби населення. Важливу роль також змінюють зовнішні глобальні процеси, що спонукають до адаптації національної системи соціальної роботи до нових викликів. Формування нормативно-правової бази на кожному етапі розвитку соціальної сфери було невід'ємною частиною цього процесу [18, с.194-202].

З прийняттям нової редакції Закону України «Про соціальні послуги» у 2019 році Закон України «Про соціальні послуги» [8]. Україна впровадила інноваційний підхід до розвитку соціальних послуг, який відповідає сучасним потребам суспільства. Важливим кроком стало системне організаційно-правове забезпечення процесу надання соціальних послуг людям різного віку та сімей, які оцінені у складних життєвих потребах. Це стало особливо актуальним у контексті воєнного стану, який загострював соціальні виклики, зокрема для вразливих верств населення.

Закон визначив кілька важливих інноваційних аспектів, які сприяють більш ефективному наданню соціальних послуг:

- Структурована система соціальних послуг із чітким розподілом етапів надання послуг та визначенням ключових учасників цього процесу. Це створює послідовність і системність у підтримці осіб, які потребують допомоги.

- Визначення повноважень між центральними та місцевими органами влади, що дозволяє ефективніше координувати зусилля на різних рівнях управління. Особливі увага приділяється органам місцевого самоврядування, які тепер розвивають ключову роль у наданні соціальних послуг.

- Формування реєстрів надавачів та отримувачів соціальних послуг є кроком до прозорості та чіткого обліку, що дозволяє краще координувати надання послуг та уникати дублювання.

- Організація, планування та фінансування соціальних послуг здійснюється на основі визначених етапів, що дозволяє забезпечити їх стабільність

- Впровадження класифікатора соціальних послуг погіршує стандартизацію та узгодження процесу надання послуг, що полегшує роботу соціальних працівників та забезпечує рівень послуг [39, с.212-213].

В умовах воєнного стану в Україні актуальність соціальних послуг зросла, і у відповідь на сучасні виклики Верховна Рада прийняла Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг у разі введення державного або воєнного стану» (14.04.2022 р., № 2193) [10]. Ці зміни відображають програму адаптації системи соціальних послуг до нових реалій, зокрема в контексті забезпечення підтримки вразливих категорій.

Зміни в Законі «Про соціальні послуги» передбачають наступне:

1. Особливості забезпечення соціальних послуг під час надзвичайних ситуацій або військових дій. Це дозволяє територіальним громадам та адміністративно-територіальним одиницям швидше реагувати на виклики війни, зокрема забезпечити надання послуг на регіональному рівні.

2. Зменшення періоду підрахунку сукупного доходу для малозабезпечених осіб. Період врахування середньомісячного доходу скорочено з шести місяців до трьох місяців.

3. Негайне (кризове) надання соціальних послуг у ситуаціях, коли існує загроза життю чи здоров'ю особи.

4. Підтвердження надання послуг . Надавачі соціальних послуг повинні надсилати підтверджуючі акти про надання екстрених послуг до відповідних органів соціального захисту. Це забезпечує належний контроль та облік наданих послуг, що є особливо популярним в умовах національного або військового стану.

У 2020 році відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» затверджено класифікатор соціальних послуг, який є інструментом для організації та надання послуг:

1. Систематизоване зведення назв соціальних послуг. Це дозволяє чітко структурувати різні види послуг, визначаючи їх конкретні назви та категорії, що сприяє упорядкованому наданню допомоги.

2. Короткий опис соціальних послуг. Для кожної послуги надається зрозумілий опис її змісту, що полегшує орієнтацію серед надавачів та отримувачів.

3. Строки надання послуг. Класифікатор визначає терміни, в яких повинні бути надані послуги, що є місцем для забезпечення своєчасності та якості їх виконання.

4. Перелік категорій отримувачів.

5. Ведення обліку та фінансування.

6. Залучення недержавних надавачів. Важливою інновацією є можливість залучати недержавні установи.

7. Інформаційно-роз'яснювальна робота [8].

Оптимізація процесу надання соціальних послуг через присвоєння певних послуг у Класифікаторі коду та його застосування в інформаційно-

аналітичній системі управління соціальною підтримкою населення України має декілька вагомих обґрунтувань:

1. Автоматизація та прозорість. Коди не дозволяють систематизувати інформацію та автоматизувати процес обліку наданих соціальних послуг, що значно підвищує прозорість і точність у наданні допомоги. Використання єдиної інформаційної системи (E-Social) забезпечує узгодженість між різними установами та органами, зокрема на рівнях територіальних громад, що важливо в умовах децентралізації.

2. Якість та доступність. Впровадження кодування та централізованого обліку в E-Social дозволяє ефективно відстежувати надання послуг різним категоріям населення, підвищуючи їх якість

3. Покращення управління ресурсами. Присвоєння кодів соціальних послуг полегшує управління фінансовими та людськими ресурсами. Органи місцевого самоврядування можуть точніше оцінювати потреби населення та відповідно планувати бюджети на соціальну підтримку.

4. Децентралізація та підзвітність. В умовах децентралізації, коли значні повноваження у сфері надання послуг передаються на місцевий рівень, кодифікована система полегшує моніторинг та підзвітність на всіх рівнях управління. Це забезпечує контроль за наданням послуг, особливо важливий під час реформування місцевого самоврядування.

5. Національна соціальна служба. У 2020 році була заснована Національна соціальна служба як головний орган виконавчої влади з координації та контролю за дотриманням стандартів надання соціальних послуг. Служба відповідає за реалізацію державної політики, захист прав дітей і контроль за законодавством у сфері соціальної підтримки. Це забезпечує послідовність і зручність реформ та ефективність соціального захисту в Україні.

Надання сервісних послуг Національною соціальною службою з використанням сучасних інформаційно-аналітичних систем забезпечує управління процесами соціальної підтримки, моніторинг та оцінку їх якості, а

також контроль за дотриманням законодавства, незалежно від рівня надання підтримки населенню.

Аналізуючи наказ Міністерства соціальної політики України від 20.01.2014 р. № 28, що регулює процес визначення потреби громади у соціальних послугах, можна виділити кілька ключових аспектів, які впливають на організацію соціального захисту на рівні територіальних громад [17]:

1. Процес регламентації. Наказ установлює чіткі правила та процедури для збирання та аналізу інформації про потреби населення в соціальних послугах. Це дозволяє систематизувати дані, що виходять з різних джерел, і робить процес визначення потреб більш прозорим та структурованим.

2. Аналіз життєвого населення. Важливою складовою є оцінка населення та життєвих особливостей громади. Це включає в себе не тільки загальні соціально-економічні показники, але й специфічні потреби окремих категорій населення (наприклад, малозабезпеченої сім'ї, людей з інвалідністю тощо). Така детальна оцінка дає можливість точної роботи, які соціальні послуги є найактуальнішими.

3. Управлінські рішення. Зібрана і проаналізована інформація є фундаментом для прийняття управлінських рішень. Це організація надання соціальних послуг, формування бюджетних пропозицій та оптимізація ресурсів. Відтак, адміністративно-територіальні одиниці можуть тимчасово реагувати на зміни в потребах населення та коригувати свої програми підтримки.

4. Планування і перерозподіл ресурсів. На основі узагальнення інформації про потреби населення виробляється планування та перерозподіл бюджетних і місцевих коштів. Це дозволяє ефективно використовувати фінансові ресурси, зосереджуючи їх на найбільш важливих напрямках діяльності.

5. Стимулювання участі громади. Процес визначення потреб може також стимулювати активність місцевого населення у формуванні соціальної

політики. Залучення громадян до обговорення їх потреб і проблем може забезпечити більше відповідей між пропонованими соціальними послугами та реальними потребами громади.

У нормативно-правовому акті, зокрема в Законі України «Про соціальні послуги» (2019 р.), що нормативно оцінка якості соціальних послуг є результатом показників, які відображають якість наданої соціальної послуги. Показники якості соціальних послуг складаються з набору індикаторів, які використовують для аналізу процесів і роботи соціальних надавачів.

Кабінет Міністрів України затвердив «Порядок проведення моніторингу надання та оцінки якості соціальних послуг» (постанова від 01.06.2020 р. № 449), який має важливе значення для вдосконалення системи соціальних послуг в країні. Цей порядок регулює процедури, пов'язані з моніторингом та оцінкою якості соціальних послуг, що забезпечує більш структурований підхід до контролю їх надання [31].

В цілому, затвердження цього Порядку покликане покращити якість соціальних послуг, зробити їх більш доступними та ефективними для кінцевих споживачів, а також сприяти вдосконаленню механізмів управління в цій сфері.

Попри значні зусилля, спрямовані на створення нормативно-правової основи реформування системи соціальних послуг в Україні, в даний час порушується належна законодавча база, яка б забезпечила ефективне регулювання діяльності соціальних установ та впровадження. Це, в свою чергу, перешкоджає досягненню високої якості соціального обслуговування. Таким чином, важливо продовжувати роботу над створенням комплексної законодавчої основи, яка забезпечить необхідні гарантії для соціальних послуг.

РОЗДІЛ 2

СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

2.1. Порядок організації та надання соціальних послуг у територіальній громаді

З початку 2020 року відбулися істотні зміни в розподілі повноважень між центральними та місцевими органами влади, а також була запроваджена нова система соціальних послуг, яка чітко вирішила її учасники, а також етапи планування.

Основним ресурсом територіальних громад є їх мешканці, які можуть опинитися в складних життєвих обставинах на різних етапах життя. Це підкреслює важливість розвитку та надання соціальних послуг, спрямованих на профілактику складних ситуацій, а також на їх зменшення або мінімізацію негативних наслідків у осіб і осіб, які виникають з такими труднощами.

Законодавчо закріплено повноваження громад у цій сфері, що зобов'язує їх забезпечити відповідну підтримку, що підкреслює значимість соціальної роботи на місцевому рівні. Таким чином, ефективна організація соціальних послуг є критично важливою для забезпечення добробуту мешканців і зміцнення соціальної структури громади.

На момент початку повномасштабного впровадження Російської Федерації в Україні система надання соціальних послуг характеризувалася відсутністю єдиного підходу до їх реалізації на місцевому рівні. Це обумовлено реорганізацією місцевого управління, яка передбачає передачу значної кількості повноважень у соціальній сфері територіальним громадам. відповідно до нового законодавства, органи місцевого самоврядування

отримали не лише повноваження, а й обов'язок організації з їх наданням лежить на органах місцевого самоврядування. Ця ситуація призвела до того, що інші громади почали діяти в умовах невизначеності та недостатності узгодженості у своїх підходах до соціальних послуг. Відсутність єдиного стандарту і механізму управління могла призвести до нерівномірності у доступності та якості соціальної підтримки.

Процес надання соціальних послуг у громаді має циклічний характер, що означає, що кожен його етап тісно пов'язаний із наступним, формуючи безперервний цикл. Оцінка якості соціальних послуг і моніторинг, що сигналізують про завершення одного циклу, встановлюють базу для активації наступного циклу.

Цей круговий процес охоплює декілька ключових етапів. По-перше, починаються потреби населення, що є для розуміння того, які послуги надаються різним групам громадян. Далі слідує етап планування та фінансування, на якому розробляються конкретні стратегії та виділяються ресурси для реалізації соціальних послуг.

Після цього соціальні послуги впроваджуються через мережу надавачів, які можуть бути як державними, так і недержавними установами. Важливим етапом є моніторинг і оцінка якості наданих послуг, що дозволяє виявити проблеми та недоліки в їх реалізації.

Отже, на основі отриманих даних вдосконалення соціальних послуг, що формує основу для нового циклу. Цей безперервний процес забезпечує адаптацію системи соціальних послуг до змін у потребах населення та дозволяє підвищити їх ефективність і якість. У результаті циклічний підхід до надання соціальних послуг сприяє створенню більш чутливої та відповідної системи соціального забезпечення в громаді (див рис. 2.1.)

Рис. 2.1. Регламент організації та надання соціальних послуг у територіальній громаді

Відповідно до пункту 4 частини 4 статті 11 Закону України, територіальним громадам надано право забезпечення надання основних соціальних послуг. Це означає, що громади тепер не лише несуть відповідальності за соціальне забезпечення, але й зобов'язані дотримуватися державних стандартів, затверджених Міністерством соціальної політики України. Державні стандарти, в свою чергу, доступність якості та доступність соціальних послуг, що надаються.

Для ефективної реалізації своїх повноважень у сфері соціальних послуг територіальній громаді необхідно створити відповідний підрозділ соціального захисту населення. Цей підрозділ буде відповідати за планування, організацію та координацію надання послуг громаді, а також за моніторинг їх якості. Таким чином, створення структурних підрозділів є

критичним для того, щоб громади могли виконувати свої нові функції та забезпечувати мешканців необхідними соціальними послугами.

Отже, передача повноважень на місцевий рівень підкреслює важливість децентралізації для покращення соціального обслуговування.

Постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 року № 587 «Про організацію надання соціальних послуг» визначено чіткий порядок надання соціальних послуг, що є кроком у системі соціального захисту населення [24].

Цей порядок охороняє механізм особи та сімей, що опинились у важких життєвих ситуаціях або знаходяться під загрозою їх виникнення. Це критично вдома, що дозволяє вчасно реагувати на потреби населення і надавати необхідну підтримку, що може запобігти подальшій ескалації проблеми.

Важливою складовою цього способу є організація надання соціальних послуг відповідно до індивідуальних потреб. Це означає, що послуги повинні бути адаптовані до конкретних особливостей кожної окремої особи або сім'ї, що забезпечує їх ефективність. Індивідуалізований підхід сприяє кращому розумінню потреб клієнтів і дозволяє надавати підтримку, яка буде найбільш релевантною в конкретних ситуаціях.

Крім того, порядок організації соціальних послуг забезпечує активну взаємодію між усіма суб'єктами систем надання соціальних послуг. Це бере участь між державними, місцевими органами влади, соціальними службами, неприбутковими організаціями та іншими інтересами.

З урахуванням військових дій, які відбуваються в Україні, і з наданням необхідної допомоги громадянам пропонуються надання соціальних послуг у екстреному (кризовому) режимі у разі неможливості застосування звичайного режиму. В таких випадках пропонується застосовувати екстрену модель соціальних послуг. Це дозволяє органам місцевого самоврядування визначати особливості організації та надання таких послуг, спираючись на чинні закони

та реальні обставини, що є важливим у контексті забезпечення оперативної допомоги громадянам.

Закон України “Про соціальні послуги”, зокрема стаття 18, чітко визначає, що у випадку надання послуг в екстреному (кризовому) порядку, звичний процес ведення випадку не застосовується. Це означає, що не проводяться такі важливі кроки, як аналіз заяви, оцінка потреб, прийняття рішень про надання послуг на основі індивідуальних потреб, розроблення плану надання послуг та моніторинг їх якості. Цей підхід забезпечує оперативність, проте втрачається можливість детального індивідуального підходу та контролю якості надання послуг [8].

Таким чином, екстрена модель надання соціальних послуг в умовах війни є необхідною, але вона має свої обмеження через неможливість дотримання стандартних процедур, що може впливати на довгострокову ефективність і якість допомоги.

Надання соціальних послуг в екстрених (кризових) ситуаціях є важливою складовою соціального захисту в умовах надзвичайних обставин, таких як військові дії в Україні. Прийняття рішень про надання таких послуг здійснюється невідкладно, протягом однієї доби з моменту отримання звернення, що підкреслює важливість швидкого реагування на потреби людей у складних життєвих ситуаціях. Це забезпечує своєчасну допомогу, що є критичним в умовах кризових обставин.

Для підвищення ефективності системи надання екстрених соціальних послуг рекомендується делегувати право прийняття рішень безпосередньо надавачам послуг (центрам соціальних служб, центрам надання соціальних послуг). Це дозволяє уникнути затримок, забезпечити швидке надання допомоги та зменшити адміністративне навантаження на органи місцевого самоврядування, які після цього інформуються про надані послуги. Такий підхід оптимізує процес надання допомоги в екстрених ситуаціях.

Надання екстрених соціальних послуг є безкоштовним, що робить їх доступними для всіх, хто перебуває в критичних умовах, незалежно від

фінансового стану. Це важливий елемент соціальної справедливості та підтримки населення в умовах кризи.

Однак після стабілізації ситуації, коли життю та здоров'ю людини вже нічого не загрожує, рекомендується повернутися до звичної технології ведення випадку. Це передбачає більш ретельний підхід, включаючи оцінку потреб, розроблення індивідуального плану та моніторинг надання послуг. Такий підхід дозволяє забезпечити довгострокову ефективність соціальної підтримки і краще відповідати індивідуальним потребам громадян.

Загалом, система екстреного надання соціальних послуг в умовах кризи є необхідним елементом забезпечення соціального захисту, але її застосування повинно бути тимчасовим, а після стабілізації ситуації варто переходити до більш структурованих і детальних підходів.

Розглянемо кілька основних соціальних послуг, зокрема:

1. Соціальний супровід сімей, що опинилися в складних життєвих обставинах. Виявлення таких сімей здійснюється фахівцями із соціальної роботи та іншими відповідальними суб'єктами. Для швидкого реагування на їхні проблеми, рекомендується оперативно передавати будь-яку отриману інформацію про ці сім'ї (заяви чи повідомлення) фахівцям із соціальної роботи або тим, хто виконує їхні функції, для проведення оцінки потреб у соціальних послугах. Під час оцінки рекомендується заповнювати тільки ті розділи Акту оцінки потреб, які є критичними. Дозволяється заповнення акту в телефонному режимі або з використанням інших доступних засобів. Протягом соціального супроводу сімей рекомендується підтримувати постійний зв'язок різними способами. У випадку евакуації сімей на безпечні території, особливо із залученням волонтерів, необхідно вести облік евакуйованих та тих, хто ще потребує допомоги.

2. Догляд вдома. Якщо надавачі соціальних послуг, включно із соціальними працівниками, не можуть надати послуги домашнього обслуговування всім, хто уклав договір на обслуговування та має постійну потребу в цих послугах, місцеві органи влади та надавачі послуг можуть, за

згодою громадян, організувати спільне проживання для кращого забезпечення догляду. Це дозволить оптимізувати роботу соціальних працівників та створити умови для проживання отримувачів послуг. Для організації догляду в умовах спільного проживання, надавачам соціальних послуг рекомендується підготувати пропозиції щодо таких приміщень, де буде визначено:

- отримувачів послуг, які можуть та бажають жити спільно;
- приміщення, яке відповідає умовам для проживання (опалення, електрика, вода, можливості для приготування або доставки їжі, дотримання гігієни тощо);
- ресурси та персонал, включаючи волонтерів, які забезпечуватимуть догляд;
- графік цілодобового чергування соціальних працівників у приміщенні.

Ці пропозиції не вимагають затвердження наказом керівництва органу місцевого самоврядування, але повинні бути узгоджені з виконавчим органом.

3. Влаштування осіб похилого віку та людей з інвалідністю в інтернатні заклади. У період воєнного стану, особливо в зонах бойових дій, цей вид соціальної послуги передбачає організацію стаціонарного, паліативного догляду або тимчасове проживання з підтримкою для осіб похилого віку та осіб з інвалідністю на терміновій основі. Це може відбуватися за заявою особи або її законного представника, а в разі його відсутності – за повідомленням органу опіки та піклування або згідно з алгоритмом надання кризових послуг [38].

Сьогодні все частіше обговорюється послуга підтриманого проживання. Ця соціальна послуга спрямована на допомогу випускникам інтернатних закладів адаптуватися до самостійного життя в громаді. Завдяки їй такі люди можуть жити в спеціальних центрах, квартирах або будинках, виконуючи щоденні завдання, як-от купівля продуктів, приготування їжі,

спілкування з іншими, розвиток необхідних навичок і працевлаштування, при цьому отримуючи допомогу від асистентів у всіх важливих питаннях.

Також ця послуга доступна іншим категоріям громадян, зокрема людям похилого віку. В умовах воєнного стану послуга може надаватися в екстреному (кризовому) порядку, якщо є загроза життю або здоров'ю людини.

З 1 січня 2023 року до 31 грудня 2025 року в Україні розробляється експериментальний проект, який забезпечує надання соціальних послуг у закладах охорони здоров'я, підпорядкованих Міністерству соціальної політики, для окремих категорій осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах [29].

Ці послуги будуть безкоштовними для внутрішньо переміщених осіб, осіб похилого віку та людей з інвалідністю, забезпечуючи їм не тимчасове перебування, але підтримку, враховуючи їх індивідуальні потреби.

2.2. Визначення потреб населення та планування надання соціальних послуг у територіальній громаді

Першим етапом у вдосконаленні соціальних послуг у громаді є виявлення потреб населення в цих послугах. Ця стадія проводить збір, аналіз та узагальнення інформації про:

- наявність у громаді осіб або сімей, що відносяться до вразливих категорій або опинилися в складних життєвих умовах, та їх потреби в соціальній підтримці;
- доступність соціальних послуг, з урахуванням потреб як існуючих, так і можливих отримувачів.

Основна мета цього процесу — отримання об'єктивних та достовірних даних, як кількісних, так і якісних, найважливіших для прийняття управлінських рішень щодо вдосконалення системи соціальних послуг у громаді.

Цей процес дозволяє:

- вивчити результативність діючої системи надання соціальних послуг;
- визначити цільові групи жителів громади, які потребують соціальних послуг, а також їхні конкретні потреби;
- розробити стратегію розвитку соціальних послуг.

Відповідно до Порядку визначення потреби населення адміністративно-територіальної одиниці або територіальної громади у соціальних послугах, затвердженого наказом Міністерства соціальної політики України від 19 квітня 2023 року № 130-Н та набрав чинності у серпні 2023 року, оцінка потреб громади на середньостроковий період, тобто раз на три роки [32].

У межах щорічного моніторингу надання соціальних послуг важливо оновлювати та коригувати дані, враховуючи зміни в соціальній ситуації громади. Для визначення процесу ефективної організації необхідно визначити відповідальну особу, якою може бути представник голови громади, що використовується відповідним напрямком. Він організовує створення постійно діючої міжвідомчої робочої групи, яка займається виявленням потребами громади в соціальних послугах (далі – робоча група).

У проекті документа, що регулює визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади у соціальних послугах. Підрозділ, що займається питаннями соціального захисту населення громади, відповідає за збір, аналіз та підготовку пропозицій на основі результатів визначення потреб [32].

В залежності від кількості населення, цільових груп та масштабів територіальної громади, збір і аналіз даних для визначення потреб населення можуть виконуватися структурними підрозділами, відповідальними за соціальний захист громади, за участь надавачів соціальних послуг, соціальних менеджерів, спеціалістів у сфері соціальної роботи, асоціацій працівників системи. соціальних послуг, об'єднання надавачів і отримувачів

послуг, а також громадських і благодійних організацій та інших підприємств, зокрема спеціалізованих у цій сфері, або експертів і соціологів.

Процес визначення потреб у соціальних послугах проходить у кілька етапів, першим з яких є створення Робочої групи для організації заходів з виявлення потреб та розробки пропозицій щодо їх подальшого розвитку.

Процес визначення потреб населення в соціальних послугах складається з кількох етапів:

Перший етап — створення Робочої групи, яка відповідатиме за організацію заходів щодо визначення потреб громади та підготовки пропозицій для розвитку соціальних послуг. Основні функції Робочої групи:

- оцінка поточної ситуації у сфері надання соціальних послуг у громаді;
- визначення потреби громади в соціальних послугах;
- планування надання та удосконалення соціальних послуг у громаді; створення поряд;
- спілкування та просування рішень щодо впровадження соціальних;
- моніторинг реалізації програми та виконання ухвалених рішень щодо соціальних послуг.

Другий етап — збір соціально-демографічних даних про населення громади, інформації про вразливі групи та картографування, існуючих соціальних послуг та організацій, які їх надають.

Третій етап — збір даних щодо соціальних проблем та потреб осіб або сімей з уразливих категорій чи тих, хто опинився у складних життєвих ситуаціях, а також про можливості надавачів соціальних послуг.

Четвертий етап включає підготовку звіту, що містить результати оцінки потреб населення громади в соціальних послугах, а також пропозиції щодо розширення додаткових послуг для задоволення потреб населення і сімей у середньостроковому майбутньому.

Необхідно скласти список послуг, що потребують розвитку в громаді, а також уточнити умови їх доступності та ресурсів, що знадобляться (кадрові, матеріально-технічні, фінансові).

Поєднання середньострокового планування (на три роки) з короткостроковим (на один рік), що базується на виявлених потребах жителів громади, дозволяє відстежувати динаміку розвитку і вчасно коригувати плани відповідно до змін.

Після визначення потреби населення у соціальних послугах та забезпечення їх фінансування, організація їх надання відповідно до затверджених державними стандартами.

У разі виявлення потреб особи чи сім'ї в соціальних послугах, які надані на регіональному рівні, орган соціального захисту населення від проживання або проживання особи, яка подала заяву, подає запит на надання додаткових послуг разом із відповідними документами до структурного підрозділу з питань соціального захисту. Це необхідно для подальшого ухвалення рішення про надання соціальних послуг (абзац 2 пункту 41 Порядку організації надання соціальних послуг) [30].

Після розгляду запиту на регіональному рівні орган соціального захисту приймає рішення про надання соціальних послуг та видає направлення на її отримання.

До обов'язків органів місцевого самоврядування, які виконують структурні підрозділи з питань соціального захисту населення, також покладається контроль за наданням соціальних послуг, оцінка їх якості та публікація відповідних результатів.

Процес моніторингу та оцінки якості послуг здійснюється відповідно до Порядку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 року №№ 449 [31] та базується на статті 11 [8].

У щорічному моніторингу надання соціальних послуг структурні підрозділи з питань соціального захисту населення територіальної громади збирають та аналізують інформацію про послуги, які надані. Крім того, він проводить узагальнення даних, проводить порівняння та планує подальші заходи для розвитку системи соціальних послуг.

Оцінка якості соціальних послуг, які підтримують мешканців громади, є окремим процесом і відрізняється від моніторингу. Її мета – визначення того, наскільки надані соціальні послуги затвердженим державним стандартам. Оцінка якості може бути внутрішньою або зовнішньою: внутрішньо проводити кожен надавач послуг не рідше ніж раз на рік, до 31 липня.

По завершенню внутрішньої оцінки якості соціальних послуг підготовлений звіт, який опубліковано на офіційному веб-сайті громади. Зовнішню оцінку якості соціальних послуг проводять структурні підрозділи соціального захисту населення територіальної громади, а також іншими уповноваженими органами, такими як регіональні або субрегіональні представництва Національної сервісної соціальної служби, об'єднання надавачів соціальних послуг, Міністерство соціальної політики та замовники соціальних послуг, відповідно до встановлених законодавством вимог.

Інформація, отримана внаслідок моніторингу та оцінки якості соціальних послуг, використовується при щорічному визначенні потреб населення в соціальних послугах і слугує основою для їх вдосконалення.

Отже, процес розвитку соціальних послуг у територіальній громаді має циклічний характер: він включає в себе потреби населення, планування та фінансування соціальних послуг, їх реалізацію через мережу надавачів, а також моніторинг та оцінку якості надання подальшого вдосконалення соціальних послуг та кращого задоволення потреб громади в майбутньому. [34].

Підсумовуючи, варто зазначити, що результати визначення потреб є ключовою базою для організації розвитку соціальних послуг на різних рівнях:

- на рівні територіальної громади органи місцевого самоврядування, спираючись на зібрані дані, приймають рішення щодо планування соціальних послуг. Відповідні цілі, завдання та заходи відображаються у місцевих стратегічних і програмних документах.

- на регіональному рівні органи соціального захисту населення аналізують зібрані дані та на їхній основі розробляють регіональні програми, що фінансуються для розвитку комплексних соціальних послуг, а також тих, які громади не можуть забезпечити самостійно.

- на національному рівні Міністерство соціальної політики узагальнює звіти від регіональних органів соціального захисту, підготовлені на основі даних територіальних громад, і використовує їх для внесення пропозицій до урядових програм та національних стратегій розвитку системи надання соціальних послуг в Україні.

Системний моніторинг та оцінка дають можливість вдосконалити систему соціальних послуг на основі ухвалених рішень, заснованих на точних і сучасних даних [11].

Після проведення дослідження потреб громади та отримання результатів необхідно узагальнити ці дані та оформити їх таким чином, щоб можна було легко визначити ресурси та соціальні характеристики громади. Для цього в громадах створюється соціальний паспорт.

Для оцінки соціально-економічного розвитку громади використовують дві категорії показників:

- загальні, які дозволяють визначити, чи демонструє певний процес або явище відставання, випередження чи задовільний рівень, що вимагає вживання заходів для підсилення його впливу.;

- нормативні, що базуються на законодавчих вимогах і визначають відповідність цим вимогам.

З'ясування потреб населення дозволяє чітко усвідомити стан організації та надання соціальних послуг. На цій основі інформації органи соціального захисту на місцях, спільно з робочою групою, розробляють плани покращення надання соціальних послуг.

Після комплексного визначення потреб створюється трирічна цільова бюджетна програма, яку затверджує місцева рада шляхом голосування.

Щорічно на основі визначення потреб коригуються заходи програми на наступний рік, а також формуються річні бюджетні запити для її реалізації.

2.3. Організація надання соціальних послуг в Більшівцівській селищній територіальній громаді (вивчення досвіду)

В результаті децентралізації, з початку 2021 року, 1469 територіальних громад України отримали нові можливості для організації послуг і забезпечення потреб мешканців своїх громад. Досконалення соціальних послуг і сфери соціального захисту в громаді реалізується на основі цілей, визначених у довгострокових стратегіях розвитку. Для досягнення цих цілей громада розробляє та фінансує комплексні заходи, які спрямовані на розвиток соціальної сфери, боротьбу з бідністю, подолання соціальної ізоляції та відчуження різних категорій населення, а також на сприяння забезпеченню умов для виховання дітей у сімейному середовищі.

У процесі планування соціальних послуг у громаді не вистачає системи планових документів, яка регулює розвиток громади. Ці документи охоплюють різні часові рамки: довгострокову (приблизно 7 років) — Стратегія розвитку громади, середньострокову (3-5 років) — Місцеві цільові програми та короткострокову (до 3 років) — Програму соціально-економічного розвитку.

Відповідно до Бюджетного кодексу України, щорічно затверджуються цільові бюджетні програми в межах доступних бюджетних ресурсів для досягнення певних результатів при використанні цих ресурсів для виконання всіх заходів за програмно-цільовим методом.

На території Більшівцівська селищної територіальна громада проживає 7065 осіб з них 14,7 відс. (1036) дітей та 28,7 відс. (2025) люди старші 60 років.

У громаді проживає багато громадян, які опинилися у важких життєвих ситуаціях і не можуть самостійно їх подолати. відповідно до законодавства

України, ці особисті права на отримання соціальних послуг, які можуть надаватися повністю або частково за рахунок бюджетних коштів. Соціальними групами, які потенційно можуть потребувати таких послуг у громаді є особи похилого віку (1654 особи), особи з інвалідністю (250 осіб), особи з психічними захворюваннями (24 особи). Також соціальних послуг потребують учасники бойових дій (195 осіб), члени сімей загиблих учасників війни (25 осіб), внутрішньо-переміщені особи (112 осіб) безробітні (10 осіб), Жертви насильства та неправомірних дій (18 осіб) та інші категорії мешканців громади.

Ухвалення в громаді Програми розвитку надання соціальних послуг на період 2020-2025 років дає змогу забезпечити часткове розв'язання соціальних проблем мешканців, покращити їх доступу до належного спектру якісних соціальних послуг, що надаються в межах громади відповідно до державних стандартів. Дана Програма розроблена відповідно до Конституції України, законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про соціальні послуги» на період тривалості робочої каденції 8 демократичного скликання ради, спирається на систематичний аналіз матеріального забезпечення громадян, які звертаються до Більшівцівської селищної ради, а також на моніторинг та оцінку заходів, які потрібні для впровадження більш ефективних форм підтримки малозабезпечених мешканців громади та інших категорій.

Забезпечення потреб у соціальних послугах осіб, які потрапили в складні життєві обставини, є одним із основних завдань у сфері надання соціальних послуг у Більшівцівській територіальній громаді. Ефективність цієї сфери впливає на соціальну стабільність громади.

На це спрямовано заходи, які у громаді реалізуються Комунальним некомерційним підприємством «Центр первинної медичної (медико-санітарної) допомоги», структурним підрозділом – центром підтримки та медико-психологічної реабілітації для військовослужбовців та їхніх родин «Центр життєстійкості – Родина 4.5.0», Комунальним некомерційним

підприємством «Більшівцівська міська лікарня», його структурним підрозділом — відділом паліативної допомоги. Виконання Програми має на увазі тісну співпрацю між усіма структурними підрозділами (відділами) Більшівцівської селищної ради.

Для досягнення основних цілей Програми її учасники забезпечують організаційні та інформаційні ресурси для реалізації, а також сприяють соціальному захисту та підвищенню рівня життя жителів громади.

На сьогодні на території громади надається лише 3 види соціальних послуг із 17 визначених Законом України «Про соціальні послуги», це догляд вдома, консультування та соціальний супровід. Проте, жителі громади відчують потребу у значно більших соціальних послугах, які їм доводиться отримувати за межі громади або які вони зовсім не отримують.

Так підрозділом з соціальної підтримки та медико-психологічної реабілітації у Більшівському центрі первинної медико-санітарної допомоги забезпечується комплексна та системна робота серед ветеранів війни та членів їх сімей шляхом: створення оптимальних умов для підтримки здоров'я та активного довголіття, організації соціального обслуговування та інших послуг, забезпечення пільг, переваг і соціальних гарантій у процесі реінтеграції в цивільну і трудову діяльність з урахуванням професійної підготовки та стану здоров'я, догляд вдома отримують 48 одиноких жителів громади, дана соціальна послуга надається їм 5 соціальними робітниками. Окрім того, 4 сім'ї з дітьми, які опинилися у складних життєвих ситуаціях отримують соціальний супровід, з метою повної та ефективної участі дитини в освітньому процесі 5 учням закладів загальної середньої освіти асистенти дитини забезпечують супровід під час інклюзивного навчання, відділ надання соціальних послуг селищної ради надає послуги з консультування, 18 внутрішньо-переміщених особи у міській лікарні громади отримують паліативну допомогу із соціальним супроводом.

Здійснюючи оцінку потреб Більшівцівської громади в соціальних послугах виявлено наступні проблемні питання, на часткове розв'язання яких спрямовуються заходи діючої Програма:

1. Наявність у громаді фактичного дефіциту соціальних закладів (суб'єктів, які відповідно до законодавства мають право надавати соціальні послуги). Надання соціальних послуг покладене на структурний підрозділ селищної ради — відділ надання соціальних послуг, який відповідно до повноважень діє до управлінських аспектів надання соціальних послуг, а не до справжнього їх забезпечення.

2. Громада не має єдиного підходу до розвитку системи надання соціальних послуг у коротко- та середньостроковій перспективі; крім того, відсутня система оцінки потреб, а також планування та бюджетування соціальних послуг.

3. Мешканці ОТГ не можуть отримати в межах громади ряд соціальних послуг, які вони потребують, зокрема посередництво, підтримане проживання, соціальну реабілітацію, соціальну адаптацію, соціально-профілактичну та натуральну допомогу.

4. Необхідно забезпечити надання соціальних послуг, включаючи догляд вдома, паліативний догляд, представництво інтересів та соціальний супровід, для більшої кількості осіб.

5. Проблеми з фінансуванням послуг надання послуг, які є незадовільними та нерегулярними, а також брак матеріально-технічних ресурсів, що забезпечують її ефективне функціонування та розвиток.

6. Актуальність ефективного кадрового забезпечення сфери соціальних послуг та підвищення професійної підготовки тих, хто надає ці послуги.

7. Утрудненість доступу до соціальних послуг для мешканців віддалених сіл громади, населення яких складає 639 осіб.

8. Недостатня обізнаність населення про соціальні послуги, які пропонуються в громаді, а також брак актуальної інформації про реальні потреби мешканців у таких послугах.

Оскільки відсутність в громаді комунальних надавачів соціальних послуг, відповідно і не спроможність задовольнити потребу жителів у соціальних послугах спонукає орган місцевої влади шукати альтернативні варіанти, зокрема, використовують аутсорсинг. Саме через використання способами: державно-приватного партнерства; закупівлі соціальних послуг; конкурсу соціальних проектів; забезпечення діяльності неурядових організацій (НУО) в рамках місцевих програм; партнерство територіальних громад; міжбюджетні трансфери між місцевими бюджетами; соціальне замовлення.

Ще одним дієвим інструментом для якісного надання соціальних послуг територіальними громадами є участь у соціальних проектах на умовах партнерства. Так, на території трьох областей — Івано-Франківської, Хмельницької та Дніпропетровської вже другий рік БО БФ «Захід Шанс» за фінансової підтримки міжнародних донорів реалізує проект «ProAction (Захист у дії).

Завдяки даному проекту у Більшівцівській громаді працює фахівець із соціальної роботи, послуги якого в повному обсязі на час реалізації проекту покривається донорським фінансуванням.

Мета проекту — покращення доступу до житла, освіти та якісних соціальних послуг для дітей та сімей в Україні. В рамках проекту проведено два тренінги для фахівців із соціальної роботи, що працюють з дітьми та їхніми сім'ями у громадах, в тому числі підтримці сімей з дітьми, постраждалими від війни. Окрім цього проведені кейс-стаді та робота в групах, що дозволило учасникам здобути практичні навички ведення справ, документування та захисту інформації. Окрему увагу приділили кейс-менеджменту для дітей без супроводу, що опинились в умовах гендерно зумовленого насильства.

Ці тренінги стали важливим кроком у підвищенні компетенцій фахівців із соціальної роботи та супервайзерів у сфері захисту дітей.

Слід зазначити, що завдяки благодійній допомозі від Об'єднання українців у Північній Німеччині Більшівцівська територіальна громада отримала спеціально облаштований транспорт, призначений для людей з інвалідністю, що вже на сьогодні дає змогу надавати транспортні соціальні послуги з перевезення жителів громади з особливими потребами.

Подальший розвиток системи соціальних послуг, в реальних умовах війни, має спрямування на визначення соціальних потреб незахищених категорій населення, розробки та удосконалення нормативно-правового, методичного забезпечення надання соціальних послуг в умовах військового стану, механізмів організаційного та фінансового забезпечення таких послуг, а також, проведення моніторингу та оцінки якості надання соціальних послуг.

ВИСНОВКИ

Територіальна громада відіграє ключову роль у забезпеченні соціальної підтримки для кожної родини в Україні. відповідно до принципів децентралізації, громади першочергово відповідають за безпеку та соціальне забезпечення своїх громадян, що охоплює матеріальну допомогу, психологічну та юридичну підтримку, медичну допомогу та інші послуги. Соціальна підтримка допомоги залученню людини до вирішення власних проблем і поверненню до активного життя.

Забезпечення соціальних послуг для людей, які оцінені в складних життєвих обставинах, є одним із пріоритетних завдань системи соціальної допомоги. Тому в кожній територіальній громаді органи місцевого самоврядування повинні створити базові соціальні послуги, які відповідно до державних стандартів, затверджених Міністерством соціальної політики України, і забезпечити їх надання якомога ближче до місця проживання.

Реформою місцевого самоврядування, при переході широкого кола повноважень у соціальній сфері до територіальної громади, а також нормами нового закону, яким регулюється надання соціальних послуг, всі повноваження та відповідальність за організацію їх надання покладено на орган місцевого самоврядування, при цьому проблемним питанням є відсутність однакового підходу до надання таких послуг на місцевому рівні. Крім того, до основних проблем включаються недостатність ресурсів, відсутність чіткої стратегії розвитку та взаємодії між різними організаціями.

Україна сьогодні стикається зі значними соціальними викликами, які принесла українсько-російська війна, водночас, наша держава демонструє високий рівень комунікації, самоорганізації та єднання українських громадян, зокрема, активну підтримку сімей з дітьми, батьків, які втратили дітей, внутрішньо-переміщених осіб, розлучених війною сімей, родин ветеранів, осіб з інвалідністю внаслідок війни. На даний момент продовжується масштабна робота з соціальної підтримки населення в умовах війни, та ще багато потрібно зробити для визначення та обґрунтування соціальних потреб нових категорій постраждалих, що виникають внаслідок російсько-української війни. Це включає розробку нових аспектів законодавства та механізмів фінансування таких послуг.

Покращення процесів організації та надання соціальних послуг у територіальних громадах сприяє цифровій трансформації соціальної сфери, що забезпечує зручний доступ громадян до послуг і допомоги, спрощує бюрократичні процедури та загалом забезпечує ефективність соціальної підтримки.

На сьогодні впроваджено Реєстр надавачів і отримувачів соціальних послуг, що є автоматизованою інформаційно-телекомунікаційною системою. Вона призначена для збору, реєстрації, накопичення, зберігання, використання, знеособлення та знищення даних про надавачів і отримувачів соціальних послуг відповідно до законодавства.

Подальший розвиток системи соціальних послуг, в реальних умовах війни, має спрямування на визначення соціальних потреб незахищених категорій населення, розробки та удосконалення нормативно-правового, методичного забезпечення надання соціальних послуг в умовах воєнного стану, механізмів організаційного та фінансового забезпечення таких послуг, а також, проведення моніторингу та оцінки якості надання соціальних послуг.

Подальше вдосконалення системи надання платних послуг у територіальних громадах тісно пов'язане з розробкою ефективних механізмів, які враховують специфіку отримання цих послуг. Одним із таких механізмів є визначення потреби громади у соціальних послугах, що дозволяє забезпечити індивідуальний підхід до кожного отримувача та раціональне використання коштів місцевого бюджету. На жаль, у невеликих сільських громадах проведення якісного оцінювання потреб у соціальних послугах ускладнене через малу кількість або непідготовленість соціальних працівників. Практична неможливість знайти мультидисциплінарних фахівців зумовлена багатьма чинниками, зокрема такими як: праця при постійному емоційному та моральному навантаженні, її низька оплата, непрестижність професії та обмежені перспективи професійного зростання, загалом обмежена кількість професійно підготовлених кадрів.

З огляду на вищевказане, а також те, що наявні соціальні послуги в територіальній громаді часто не відповідають потребам всіх верств населення, підходи до планування та реалізації соціальних послуг потребують перегляду.

На основі здійсненого дослідження, нами окреслено ряд пропозицій щодо покращення надання соціальних послуг, у формі стратегічних напрямків спрямованих на підвищення якості соціальних послуг. Це включає:

- Фінансування - розробку плану сталого фінансування соціальних послуг є критичною для забезпечення стабільного їх надання. Це дозволяє

територіальним громадам передбачати довгострокові ресурси для підтримки населення, що особливо важливо в умовах економічної нестабільності.

- Підвищення кваліфікації соціальних працівників - важливо розробити спеціалізовані програми навчання, які б допомогли соціальним працівникам підвищити свою професійну компетентність. Це підвищить якість обслуговування та ефективність надання послуг.

- Комунікація та міжвідомча взаємодія - посилення комунікації між населенням та органами місцевого самоврядування дозволить краще виявити реальні потреби громади. Також важливо затвердити порядок взаємодії між іншими відомствами для забезпечення комплексного підходу до надання соціальних послуг.

- Розвиток ринку соціальних послуг - це включає залучення нових учасників та, які організації можуть надавати послуги, підвищуючи конкуренцію та різноманітність пропозицій, що, своєю чергою, підвищує доступність та якість послуг.

- Інноваційні підходи - важливо впроваджувати нові технології та підходи до послуг соціальних організацій. Використовуйте цифрову платформу, що забороняє громадянам подавати заявки та отримувати консультації онлайн, робити послуги доступними та спростити процес взаємодії з органами влади. Онлайн-платформи забезпечують зручність для населення, а єдиний інтерфейс для подачі заявок через офіційні веб-портали громади є ключовим елементом сучасної системи соціальних послуг.

Усі ці заходи спрямовані на підвищення доступності, ефективності та якості соціальних послуг в умовах постійних змін та викликів для соціальної сфери.

Запровадження нових підходів місцевими органами самоврядування у сфері надання соціальних послуг користувачам територіальних громад покращити зв'язок з мешканцями, іншими суб'єктами надання соціальних послуг, а також з державними органами. Це підвищить їхню здатність ефективно впроваджувати норми національного законодавства на місцевому

рівні та швидко адаптуватися до сучасних змін у державній соціальній політиці. У результаті якість соціальних послуг зростає, і вони стануть більш людино-орієнтованими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вакуленко О. В., Голубенко Т. О., Івженко І. Б. Сучасні здобутки та виклики розвитку соціальних послуг в Україні. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/237/6323/13359-1?inline=1>
2. Державні стандарти надання соціальних послуг. URL: <https://gicc.org.ua/derzhavni-standarty-nadannia-satsialnykh-posluh/>
3. Європейська соціальна хартія. Електронний ресурс. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text

4. Загальна декларація прав людини. Електронний ресурс. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
5. Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Електронний ресурс. Режим доступу: [\https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text
6. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Законом України «Про державно-приватне партнерство». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text>
8. Закону України «Про соціальні послуги». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
9. Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text>
10. Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг у разі введення державного або воєнного стану» (14.04.2022 р., № 2193). URL: <https://iplex360.com.ua/npa.php?code=2193-20>
11. Керівництво із впровадження інтегрованих соціальних послуг для сімей з дітьми в громадах. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/12706/file/Spilno_posibnyk_1_planuvannia.pdf
12. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
13. Механізми забезпечення аутсорсингу соціальних послуг на прикладі соціального замовлення. Методичні рекомендації у сфері соціального забезпечення та соціальних послуг, 2023. URL: https://auc.org.ua/sites/default/files/library/44_soczah_2023_metod_2.pdf
14. Найда І.В., Труба К.Є. Особливості нормативно-правового регулювання соціального розвитку в Україні // Юридичний науковий

електронний журнал. Юридичний науковий електронний журнал. № 6/2020, с. 144-146. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2020/37.pdf

15. Наказ Міністерства соціальної політики «Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги натуральної допомоги». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0589-21#Text>

16. Наказ Міністерства соціальної політики України від 19 квітня 2023 року № 130-Н «Порядок визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці / територіальної громади у соціальних послугах, затвердженого». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0253-14#Text>

17. Наказ Міністерства соціальної політики України від 20.01.2014 р. № 28 «Порядок проведення моніторингу надання та оцінки якості соціальних послуг» (постанова від 01.06.2020 р. № 449). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/449-2020-%D0%BF#Text>

18. Николаева В.І. Нормативно-правове забезпечення функціонування системи соціальної роботи в Україні // Право та державне управління, 2019 р., № 2 (35). Том 2. С.194-202. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2019/tom_2/31.pdf

19. Організація надання соціальних послуг в умовах воєнного стану. URL: <https://socsprava.com.ua/organizacziya-nadannya-soczialnyh-poslug-v-umovah-voyennogo-stanu/>

20. Оцінка фінансової спроможності територіальних громад за підсумками 2023 року. URL: <https://decentralization.ua/news/17881>

21. Попова С.М., Попова Л.М. Особливості надання соціальних послуг в Україні // Європейські перспективи № 10, 2014. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ffe960d1-fdc1-4651-abe7-78cc5b106b93/content>

22. Посібник із визначення потреб населення об'єднаної територіальної громади у соціальних послугах / Практичні рекомендації. Київ, 2019. URL: <https://radnyk.org/anketi/Posibnyk%20iz%20vyznachennya%20potreb%20naselen>

[nya%20OTH%20u%20sotsialnykh%20posluhakh.%20Praktychni%20rekomentatsiyi.pdf](#)

23. Посібник із запобігання та протидії дискримінації для державних службовців, посадових осіб органів місцевого самоврядування й надавачів адміністративних послуг. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1169-23#Text>

24. Постанова Кабінету Міністрів України «Про організацію надання соціальних послуг». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-%D0%BF#Text>

25. Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку реєстрації, перереєстрації зареєстрованих безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/446-2023-%D0%BF#Text>

26. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання фінансування соціальних послуг під час дії воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/784-2022-%D0%BF#Text>

27. Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/365-2016-%D0%BF#Text>

28. Постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 р. № 450 «Деякі питання надання соціальних послуг шляхом соціального замовлення». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/450-2020-%D0%BF#n9>

29. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання реалізації експериментального проекту з надання в закладах охорони здоров'я, які належать до сфери управління Міністерства соціальної політики, окремих соціальних послуг деяким категоріям осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/248-2023-%D0%BF#Text>

30. Постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 року № 587 «Про організацію надання соціальних послуг» встановлено чіткий порядок». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-%D0%BF>

31. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення моніторингу надання та оцінки якості соціальних послуг». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/449-2020-%D0%BF#Text>

32. Порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади у соціальних послугах.

33. Реєстр надавачів соціальних послуг. URL: <https://www.msp.gov.ua/content/reestr-nadavachiv-socialnih-poslug.html>

34. Розвиток та забезпечення надання соціальних послуг на рівні громади: роз'яснення для керівників органів місцевого самоврядування відповідно до чинного законодавства. URL: <https://pidgorodne.otg.dp.gov.ua/storage/app/sites/92/uploaded-files/yasnennya-dlya-kerivnikiv-organiv-mistsevogo-samovryaduvannya.pdf>

35. Семигіна Т. Соціальні послуги у територіальних громадах України: інновації правового регулювання // Вісник АПСВТ, 2019, № 4. С.65-75. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Visnyk_4_2019-65-75.pdf

36. Соціальні послуги в громаді: новели законодавства. URL: <http://ipzn.org.ua/wp-content/uploads/2019/07/Sotsialni-poslugy-v-gromad.pdf>

37. Соціальні послуги: хто може залучатися до їх надання. URL: <https://socsprava.com.ua/soczialni-poslugy-hto-mozhe-zaluchatysya-do-yih-nadannya/>

38. Спеціальна доповідь уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо додержання прав осіб, що постраждали внаслідок збройної агресії російської федерації проти України. URL: <https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/Доповіді/Доповідь.pdf>

39. Чусова, О. М. Особливості надання соціальних послуг в Україні [Текст] / О. М. Чусова, Г. О. Котломанітова, Л. А. Олексієнко // Науковий вісник Ужгородського національного університету: серія: Педагогіка.

Соціальна робота / гол. ред. І.Кузьма. – Ужгород : Говерла, 2020. Вип. 2 (47).

С. 209-213.

URL:

<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/34056/1/%d0%9e%d0%a1%d0%9e%d0%91%d0%9b%d0%98%d0%92%d0%9e%d0%a1%d0%a2%d0%86%20%d0%9d%d0%90%d0%94%d0%90%d0%9d%d0%9d%d0%af%20%d0%a1%d0%9e%d0%a6%d0%86%d0%90%d0%9b%d0%ac%d0%9d%d0%98%d0%a5%20%d0%9f%d0%9e%d0%a1%d0%9b%d0%a3%d0%93%20%d0%92%20%d0%a3%d0%9a%d0%a0%d0%90%d0%87%d0%9d%d0%86.pdf>

ДОДАТКИ

Додаток А

**Комплексна програма
соціального захисту населення Більшівцівської селищної ради
на 2022-2025 роки**

ПАСПОРТ ПРОГРАМИ

1	Ініціатор розроблення програми	Більшівцівська селищна рада
2	Відповідальний виконавець програми	Виконавчий комітет Більшівцівської селищної ради

2	Співвиконавці Програми	Фінансовий відділ, відділ економіки та соціального захисту, відділ соціальних служб для дітей, сім'ї та молоді, відділ бухгалтерського обліку			
5	Термін реалізації	2022-2025 роки			
6	Орієнтовний загальний обсяг фінансових ресурсів, необхідних для реалізації Програми, всього, тис.грн. у тому числі:	2022	2023	2024	2025
		1100,0	1200,0	1300,0	1500,0

Загальні положення

Комплексна програма соціального захисту населення Більшівцівської селищної ради на 2022 - 2025 роки (далі – Програма) розроблена відповідно до законів України «Про соціальні послуги», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», «Про основи соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні», «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ і деяких інших осіб та їх соціальний захист», «Про статус і соціальний захист громадян, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи», інших законодавчих актів у сфері соціального захисту.

У сучасних економічних умовах турбота про громадян набуває особливого значення. Головне спрямування соціальної політики як на рівні держави, так і на рівні громади - це створення комплексу правових, економічних, психологічних, освітніх та інших заходів задля поліпшення або відтворення життєдіяльності, соціальної адаптації, повернення до повноцінного життя громадян, які потребують соціальних допомог і послуг.

Основна мета і завдання Програми

Метою Програми є здійснення конкретних заходів, спрямованих на забезпечення права кожного громадянина на достатній життєвий рівень, поліпшення становища найбільш вразливих верств населення, вирішення невідкладних питань матеріально-технічного, медичного, соціально-побутового, культурного обслуговування малозабезпечених громадян, учасників АТО/ООС, учасників бойових дій на території інших держав, учасників ліквідації аварії на ЧАЕС, постраждалих від торгівлі людьми та насильства, інших пільгових категорій жителів громади.

Основними завданнями Програми є формування комплексної системи соціального захисту жителів громади шляхом:

- надання пільг категоріям громадян, які мають право на пільги (крім ветеранів війни і праці, військової служби, органів внутрішніх справ та громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи) на оплату житлово-комунальних послуг відповідно до Порядку (Додаток 1);

- надання пільг категоріям громадян, які мають право на пільги послуги зв'язку відповідно до Порядку (Додаток 2);

- надання соціальних гарантій фізичним особам, які надають соціальні послуги громадянам похилого віку, особам з інвалідністю, дітям з інвалідністю, хворим, які не здатні до самообслуговування і потребують сторонньої допомоги відповідно до Порядку (Додаток 3);

- сприяння вирішенню питань соціально-побутового призначення учасників та ветеранів війни на сході України та учасників бойових дій на території інших держав (надання адресної матеріальної допомоги) відповідно до Порядку (Додаток 4);

- надання матеріальної допомоги постраждалим внаслідок Чорнобильської катастрофи відповідно до Порядку (Додаток 4);

- надання соціальної підтримки особам з інвалідністю, сім'ям з дітьми із інвалідністю відповідно до Порядку (Додаток 4);

- надання матеріальної допомоги жителям громади на лікування та період реабілітації відповідно до Порядку (Додаток 4);

- надання матеріальної підтримки громадянам, які постраждали внаслідок стихійного лиха та надзвичайних ситуацій відповідно до Порядку (Додаток 4);

- надання допомоги на поховання непрацюючих громадян, малолітніх та неповнолітніх осіб відповідно до Порядку (Додаток 4);

- надання міжбюджетних трансфертів (субвенцій) з бюджету громади іншим місцевим бюджетам на забезпечення жителів Більшівцівської територіальної громади соціальними послугами стаціонарного догляду з наданням місця для проживання, всебічної підтримки, захисту та безпеки осіб, які не можуть вести самостійний спосіб життя через похилий вік, фізичні та розумові вади, психічні захворювання або інші хвороби.

- надання інших соціальних послуг.

Очікувані результати

Програма ґрунтується на постійному аналізі матеріального забезпечення громадян, що звертаються до Більшівцівської селищної ради, проведенні аналізу та моніторингу здійснення заходів з метою запровадження в ефективніших форм допомоги малозабезпеченим мешканцям громади та іншим категоріям громадян. Так, у 2021 році на рівні територіальної громади запроваджено програмний комплекс *«Інтегрована інформаційна система «Соціальна громада»*, що об'єднує у єдиному інформаційному

середовищі «фронт»-офіси прийому документів від населення, який на даний час знаходяться у відділі економіки та соціального захисту з «бек»-офісом у структурних підрозділах соціального захисту населення райдержадміністрації, де приймається рішення про надання адміністративної послуги соціального характеру. Так за період з 01.03.2021 по 01.11.2021 кількість сформованих електронних справ, переданих відповідному органу соціального захисту населення із застосуванням Програмного комплексу склала 350 од., з яких для надання соціальних допомог – 208, пільг – 15, субсидій – 115.

Вжиття системних заходів щодо підвищення якості життя незаможних верств населення та необхідність збереження пріоритетних напрямків соціального захисту, запобігання бідності, на підставі виконання соціальних зобов'язань Більшівцівської селищної ради, дозволять реально підтримувати пільгові категорії населення громади, створити систему захисту населення від соціальних ризиків. Разом із тим враховано як усі наявні можливості та резерви фінансових ресурсів для надання соціальної допомоги, так і структуру потреб малозабезпечених та інших категорій громадян.

Засобами вирішення проблеми соціального захисту громадян, на які спрямована Програма, відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», є надання додаткових до визначених законодавством України матеріальних виплат.

Реалізація Програми передбачає взаємодію всіх структурних підрозділів (відділів) Більшівцівської селищної ради.

З метою вирішення основних завдань Програми її учасники здійснюватимуть організаційне та інформаційне забезпечення виконання Програми, сприятимуть соціальному захисту та підвищенню рівня життєзабезпечення мешканців громади.

На території Більшівцівської селищної територіальної громади проживає 7673 осіб, з яких понад 1140 звернулися за одержанням різного роду соціальних послуг.

З їх числа	Всього, осіб
Учасники бойових дій-всього	66
<i>в т.ч Учасники АТО/ООС</i>	50
<i>Учасники бойових дій на території інших держав (Афганістан, Чехія)</i>	16

Учасники ліквідації аварії на ЧАС	14
Особи з інвалідністю	205
в т.ч. інвалідність по зору	10
Діти з інвалідністю	35
Багатодітні сім'ї	41
Кількість дітей, які знаходяться під опікою	4
Сім'ї, що перебувають у складних життєвих обставинах	9
Одинокі громадяни, які одержують допомогу на дому соціальними робітниками	48
Одинокі, що перебувають у стаціонарному відділенні на обслуговуванні Галицького ТЦСО	6
Одержувачі субсидій	651
Одержувачі пільг місцевого значення на ЖКП	13
Одержувачі пільг з послуг зв'язку	11
Одержувачі соціальних послуги з догляду на непрофесійній основі	14

Ухвалення Програми забезпечить ефективне розв'язання соціальних проблем мешканців Більшівцівської селищної ради, оскільки застосовує до їх вирішення принципи системності та адресності, координує взаємодію виконавчого комітету селищної ради, об'єднань громадян та безпосередньо громадськості.

Фінансування

Фінансування заходів щодо виконання Програми здійснюватиметься за рахунок коштів бюджету Більшівцівської селищної територіальної громади, обласного бюджету та інших джерел, не заборонених чинним законодавством.

Видатки на виконання заходів Програми щороку передбачатимуться при формуванні показників бюджету, виходячи з реальних можливостей дохідної частини.

Обсяг фінансування Програми уточнюється щороку під час складання проекту бюджету Більшівцівської селищної територіальної громади на відповідний рік.

Програма виконується в один етап протягом 2022–2025 роки.

Організація та контроль за виконанням Програми

Інформація про стан виконання Програми не рідше одного разу на рік заслуховується на сесії селищної ради.

Контроль за виконанням Програми проводить виконавчий комітет селищної ради.

Щороку до 01 грудня виконавчий комітет селищної ради подає інформацію про результати виконання Програми та витрати на її реалізацію.

Селищний голова

Василь САНОЦЬКИЙ

Додаток 3
до Комплексної Програми
соціального захисту населення
Більшівцівської селищної ради на
2022-2025 роки

Порядок

надання соціальних гарантій фізичним особам, які надають соціальні послуги громадянам похилого віку, особам з інвалідністю, дітям з інвалідністю, хворим, які не здатні до самообслуговування і потребують сторонньої допомоги

I. Загальні положення

Фізичні особи, що надають соціальні послуги, здійснюють свою діяльність на добровільній основі, відповідно до переліку соціальних послуг, категорій осіб, якими вони надаються, умов та порядку їх надання, визначеними чинним законодавством.

Фізичним особам, які постійно надають соціальні послуги громадянам похилого віку, інвалідам, дітям-інвалідам, хворим, які не здатні до самообслуговування і потребують постійної сторонньої допомоги, виплачуються компенсаційні виплати в порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України.

Особа, яка претендує на отримання компенсаційної виплати, та громадянин, який потребує соціальних послуг, надають до відділу економіки та соціального захисту населення заяву із необхідними документами. Призначення та виплату компенсацій проводить відділ економіки та соціального захисту населення ради відповідно до Порядку подання та оформлення документів, призначення і виплати компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі.

Порядок встановлює механізм призначення і виплати компенсації за догляд (далі - компенсація), що призначається фізичній особі, яка надає соціальні послуги з догляду без провадження підприємницької діяльності на непрофесійній основі, без проходження навчання та дотримання державних стандартів соціальних послуг (далі - фізична особа, яка надає соціальні послуги) особам із числа членів своєї сім'ї, які спільно з нею проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки (далі - соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі) та є:

особами з інвалідністю I групи;

дітьми з інвалідністю;

громадянами похилого віку з когнітивними порушеннями;

невеликовно хворими, які через порушення функцій організму не можуть самостійно пересуватися та самообслуговуватися;

дітьми, яким не встановлено інвалідність, але які є хворими на тяжкі перинатальні ураження нервової системи, тяжкі вроджені вади розвитку, рідкісні орфанні захворювання, онкологічні, онкогематологічні захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкі психічні розлади, цукровий діабет I типу (інсулінозалежний), гострі або хронічні захворювання нирок IV ступеня, дітьми, які отримали тяжку травму, потребують трансплантації органа, потребують паліативної допомоги відповідно до [переліку тяжких захворювань, розладів, травм, станів, що дають право на одержання державної допомоги на дитину, якій не встановлено інвалідність, надання такій дитині соціальних послуг](#), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 р. № 1161.

Компенсація не призначається фізичним особам, які надають соціальні послуги з догляду особам (особами з інвалідністю I групи; дітьми з інвалідністю; громадянами похилого віку з когнітивними порушеннями; невеликовно хворими, які через порушення функцій організму не можуть

самостійно пересуватися та самообслуговуватися; дітьми, яким не встановлено інвалідність, але які є хворими на тяжкі перинатальні ураження нервової системи, тяжкі вроджені вади розвитку, рідкісні орфанні захворювання, онкологічні, онкогематологічні захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкі психічні розлади, цукровий діабет I типу (інсулінозалежний), гострі або хронічні захворювання нирок IV ступеня, дітьми, які отримали тяжку травму, потребують трансплантації органа, потребують паліативної допомоги відповідно до [переліку тяжких захворювань, розладів, травм, станів, що дають право на одержання державної допомоги на дитину, якій не встановлено інвалідність, надання такій дитині соціальних послуг](#), якщо такі особи отримують соціальні послуги догляду вдома, паліативного догляду, стаціонарного догляду.

Порядок призначення виплат

Компенсація призначається структурним підрозділом Івано-Франківської райдержадміністрації з питань соціального захисту та передається через відділ економіки та соціального захисту Більшівцівської селищної ради для виплати у відділ бухгалтерського обліку Більшівцівської селищної ради за місцем проживання/ перебування особи, якій надаються соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі.

Розмір компенсації відповідно до [статті 13](#) Закону України «Про соціальні послуги» обчислюється як різниця між прожитковим мінімумом на одну особу в розрахунку на місяць, установленим законом на 1 січня календарного року, в якому надаються соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі, та середньомісячним сукупним доходом фізичної особи, яка надає соціальні послуги, за попередні шість місяців, що передують місяцю подання заяви про згоду надавати соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі.

Фізична особа, яка надає соціальні послуги, отримує тільки одну компенсацію незалежно від кількості осіб, за якими вона доглядає.

Середньомісячний сукупний дохід фізичної особи, яка надає соціальні послуги, обчислюється шляхом ділення середньомісячного сукупного доходу її сім'ї на кількість членів сім'ї, які включаються до її складу, згідно з [Методикою обчислення середньомісячного сукупного доходу сім'ї](#) затвердженою наказом Мінсоцполітики від 16 червня 2020 р. № 419.

До складу сім'ї фізичної особи, яка звертається за призначенням компенсації, включаються чоловік, дружина, діти віком до 18 років, а також діти, які навчаються за денною формою здобуття освіти в закладах загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти (в тому числі у період між завершенням навчання в одному із зазначених закладів освіти і вступом до іншого закладу або в період між завершенням навчання за одним освітньо-кваліфікаційним рівнем і продовженням навчання за іншим за умови, що такий період не перевищує

чотирьох місяців) до досягнення 23 років і не мають власних сімей; жінка та чоловік, які не перебувають у шлюбі, але проживають однією сім'єю. При цьому діти, які навчаються за денною формою здобуття освіти в закладах загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти до досягнення 23 років і не мають власних сімей, включаються до складу сім'ї незалежно від реєстрації місця проживання чи місця перебування. До складу сім'ї фізичної особи, яка надає соціальні послуги, що звертається за призначенням компенсації, не включаються особи, які перебувають на повному державному утриманні, та непрацездатні особи.

Для отримання компенсації фізичною особою, яка надає соціальні послуги, подаються до відділу економіки та соціального захисту селищної ради:

заява про згоду надавати соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі та документи/відомості у паперовій або електронній формі (заява про надання компенсації);

заява про перерахування коштів із зазначенням рахунка в установі банку;

копія паспорта громадянина України або іншого документа, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України. Для іноземців та осіб без громадянства - копія посвідчення біженця, копія посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту, або копія паспортного документа іноземця та копія посвідки на тимчасове проживання/посвідка на постійне проживання (подається фізичною особою, яка надає соціальні послуги, та особою, якій надаються соціальні послуги на непрофесійній основі);

копія документа, що засвідчує реєстрацію у Державному реєстрі фізичних осіб - платників податків, у якому зазначається реєстраційний номер облікової картки платника податків (крім осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків, офіційно повідомили про це відповідному контролюючому органу і мають відмітку в паспорті) (подається фізичною особою, яка надає соціальні послуги, та особою, якій надаються соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі);

копія свідоцтва про народження дитини (у разі надання соціальних послуг з догляду на непрофесійній основі дитині);

декларація про доходи та майновий стан (заповнюється на підставі довідок про доходи кожного члена сім'ї) за формою, затвердженою Мінсоцполітики. У декларації також зазначається інформація про склад сім'ї заявника;

копія [акта огляду медико-соціальною експертною комісією](#);

висновок лікарської комісії медичного закладу щодо потреби в догляді громадян похилого віку внаслідок когнітивних порушень за формою, затвердженою МОЗ;

висновок лікарської комісії медичного закладу щодо потреби в догляді невиліковно хворих осіб, які через порушення функцій організму не можуть

самостійно пересуватися та самообслуговуватися, за формою, затвердженою МОЗ;

копія [медичного висновку про дитину з інвалідністю віком до 18 років](#) за формою, затвердженою МОЗ;

довідка про захворювання дитини на тяжке перинатальне ураження нервової системи, тяжку вроджену ваду розвитку, рідкісне орфанне захворювання, онкологічне, онкогематологічне захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкий психічний розлад, цукровий діабет I типу (інсулінозалежний), гостре або хронічне захворювання нирок IV ступеня про те, що дитина отримала тяжку травму, потребує трансплантації органа, потребує паліативної допомоги, що видана лікарсько-консультативною комісією лікувально-профілактичного закладу в порядку та за формою, встановленими МОЗ;

копія рішення суду про обмеження цивільної дієздатності або визнання недієздатною особи, якій надаються соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі (для недієздатних осіб та осіб, цивільна дієздатність яких обмежена);

копія рішення суду або органу опіки та піклування про призначення опікуна або піклувальника особі, якій надаються соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі (для опікунів або піклувальників).

Особою/законним представником особи, яка потребує надання соціальних послуг, подається заява про згоду отримувати соціальні послуги від фізичної особи, яка надає соціальні послуги.

Також заява про згоду надавати соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі може прийматися центром надання адміністративних послуг ради Заява про згоду надавати соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі в електронній формі подається через Єдиний державний веб-портал електронних послуг.

Якщо заява про згоду надавати соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі з документами, зазначеними вище, приймається уповноваженою посадовою особою виконавчого органу селищної ради територіальної громади чи центром надання адміністративних послуг, ці документи протягом одного робочого дня з дати їх отримання передаються до структурного підрозділу для підготовки відповідних запитів (у разі потреби) та прийняття рішення.

Призначення і виплата компенсації здійснюються структурним підрозділом з питань соціального захисту із місяця подання фізичною особою, яка надає соціальні послуги, таких документів:

1) у паперовій формі:

заява про надання компенсації;

заява про перерахування коштів із зазначенням рахунка в установі банку;

копія паспорта громадянина України або іншого документа, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України. Для іноземців та осіб без громадянства - копія посвідчення біженця, копія посвідчення особи, яка

потребує додаткового захисту, або копія паспортного документа іноземця та копія посвідки на тимчасове проживання/посвідка на постійне проживання (подається фізичною особою, яка надає соціальні послуги, та особою, якій надаються соціальні послуги на непрофесійній основі);

копія документа, що засвідчує реєстрацію у Державному реєстрі фізичних осіб - платників податків, у якому зазначається реєстраційний номер облікової картки платника податків (крім осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків, офіційно повідомили про це відповідному контролюючому органу і мають відмітку в паспорті) (подається фізичною особою, яка надає соціальні послуги, та особою, якій надаються соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі);

копія свідоцтва про народження дитини (у разі надання соціальних послуг з догляду на непрофесійній основі дитині);

декларація про доходи та майновий стан (заповнюється на підставі довідок про доходи кожного члена сім'ї) за формою, затвердженою Мінсоцполітики. У декларації також зазначається інформація про склад сім'ї заявника;

копія [акта огляду медико-соціальною експертною комісією](#);

висновок лікарської комісії медичного закладу щодо потреби в догляді громадян похилого віку внаслідок когнітивних порушень за формою, затвердженою МОЗ;

висновок лікарської комісії медичного закладу щодо потреби в догляді невиліковно хворих осіб, які через порушення функцій організму не можуть самостійно пересуватися та самообслуговуватися, за формою, затвердженою МОЗ;

копія [медичного висновку про дитину з інвалідністю віком до 18 років](#) за формою, затвердженою МОЗ;

довідка про захворювання дитини на тяжке перинатальне ураження нервової системи, тяжку вроджену ваду розвитку, рідкісне орфанне захворювання, онкологічне, онкогематологічне захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкий психічний розлад, цукровий діабет I типу (інсулінозалежний), гостре або хронічне захворювання нирок IV ступеня про те, що дитина отримала тяжку травму, потребує трансплантації органа, потребує паліативної допомоги, що видана лікарсько-консультативною комісією лікувально-профілактичного закладу в порядку та за формою, встановленими МОЗ;

копія рішення суду про обмеження цивільної дієздатності або визнання недієздатною особи, якій надаються соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі (для недієздатних осіб та осіб, цивільна дієздатність яких обмежена);

копія рішення суду або органу опіки та піклування про призначення опікуна або піклувальника особі, якій надаються соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі (для опікунів або піклувальників);

2) в електронній формі:

заява про надання компенсації;

декларація про доходи та майновий стан (заповнюється на підставі довідок про доходи кожного члена сім'ї) за формою, затвердженою Мінсоцполітики. У декларації також зазначається інформація про склад сім'ї заявника та відомості про членів його сім'ї (прізвище, ім'я та по батькові, сімейний стан, число, місяць і рік народження, серія (за наявності) та номер паспорта громадянина України чи документа, що підтверджує право на постійне проживання в Україні (для іноземця та особи без громадянства), реєстраційний номер облікової картки платника податків (крім осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків, повідомили про це відповідному контролюючому органу і мають відмітку в паспорті);

відомості про свідоцтво про народження дитини (серія, номер, дата видачі, прізвище, ім'я, по батькові (за наявності) дитини, прізвище, ім'я, по батькові (за наявності) батьків;

скановані копії документів, зазначених в [абзацах восьмому-чотирнадцятому](#) підпункту 1 пункту 7 Порядку подання та оформлення документів, призначення і виплати компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі, з урахуванням категорії особи, яка потребує надання соціальних послуг.

На заяву та відомості, що подаються в електронній формі, накладається кваліфікований електронний цифровий підпис (або удосконалений електронний підпис, який базується на кваліфікованому сертифікаті відкритого ключа) фізичної особи, яка надає соціальні послуги та звертається за отриманням компенсації.

Структурний підрозділ з питань соціального захисту перевіряє подані/надіслані фізичною особою, яка надає соціальні послуги, документи/відомості, зазначає кількість прийнятих документів, порядковий номер заяви, дату її реєстрації, кількість неподаних документів, які необхідно подати, і дату, до якої ці документи мають бути подані.

Повідомлення про прийняття заяви із пакетом документів видається особисто фізичній особі, яка надає соціальні послуги, під час подання заяви або надсилається їй протягом одного робочого дня із дати подання заяви на поштову або електронну адресу заявника.

Якщо заява із пакетом документів надсилається поштою, днем подання заяви вважається дата відправлення, зазначена на поштовому штемпелі.

Якщо до заяви не додано всіх необхідних документів, структурний підрозділ протягом трьох днів з дати отримання заяви надсилає на поштову або електронну адресу заявника повідомлення про те, які документи потрібно подати. Якщо їх буде подано не пізніше ніж через один місяць з дня отримання повідомлення, днем подання заяви вважатиметься день її прийняття структурним підрозділом або відправлення поштою.

Під час визначення середньомісячного сукупного доходу сім'ї структурні підрозділи, що призначають компенсацію, користуються всіма офіційними джерелами, які містять інформацію про доходи громадян, зокрема інформацією Державного реєстру фізичних осіб - платників податків.

Для нарахування компенсації можуть використовуватися відомості про доходи (списки, довідки, дані на технічних носіях інформації, інші дані, отримані від органів соціального захисту населення, органів Пенсійного фонду України, центрів зайнятості, інших підприємств, установ, організацій).

Відділ економіки та соціального захисту селищної ради має право робити запити та у строк до п'яти календарних днів із дати надходження відповідного запиту безоплатно отримувати від ДПС, інших органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування інформацію, необхідну для перевірки достовірності даних, отриманих від фізичних осіб, які надають соціальні послуги та звертаються за призначенням компенсації.

Для підтвердження даних про доходи (відсутність доходів) використовуються відомості ДПС із Державного реєстру фізичних осіб - платників податків у порядку, встановленому Мінсоцполітики та Мінфіном.

Для підтвердження даних про отримання (неотримання) пенсії використовується інформація з Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Для підтвердження даних про смерть фізичної особи, яка надавала соціальні послуги, або особи, якій надавалися соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі, використовуються відомості з Державного реєстру актів цивільного стану громадян, які передаються до Мінсоцполітики шляхом автоматизованого обміну електронними даними між інформаційними ресурсами Мін'юсту та Мінсоцполітики через систему електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів у порядку, передбаченому законодавством.

Якщо фізична особа надає соціальні послуги за місцем проживання/перебування особи, якій надаються соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі, але має інше зареєстроване місце проживання, структурні підрозділи перевіряють (із використанням інформаційних систем) відомості щодо неотримання фізичною особою, яка надає соціальні послуги, компенсації за зареєстрованим місцем проживання.

Компенсація призначається на 12 місяців і виплачується щомісяця.

Якщо у довідці до акта огляду медико-соціальною експертною комісією, медичному висновку про дитину з інвалідністю віком до 18 років, висновку лікарської комісії медичного закладу щодо потреби в догляді зазначено строк, компенсація призначається на такий строк, але не більше ніж на 12 місяців.

Виплата компенсації тимчасово зупиняється у разі пропущення особою з інвалідністю I групи чергового переогляду органами медико-соціальної експертизи або дитиною з інвалідністю - огляду лікарсько-консультаційними

комісіями. У разі повторного визнання особи особою з інвалідністю I групи або дитиною з інвалідністю виплата компенсації поновлюється з дня її зупинення, але не більш як за один місяць.

Виплата компенсації припиняється у разі:

зміни місця проживання/перебування особи, якій надаються соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі, чи фізичної особи, яка надає соціальні послуги та отримує компенсацію;

смерті особи, якій надаються соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі;

смерті фізичної особи, яка надавала соціальні послуги та отримувала компенсацію;

перебування особи, якій надаються соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі, на повному державному утриманні або отримання соціальних послуг стаціонарного догляду, паліативного догляду в умовах стаціонару за плату.

Виплата компенсації тимчасово зупиняється у разі:

перебування фізичної особи, яка надає соціальні послуги, за межами України понад 10 календарних днів;

перебування фізичної особи, яка надає соціальні послуги, на стаціонарному лікуванні протягом повного календарного місяця.

Порядок надання відомостей стосовно фізичних осіб, які надають соціальні послуги, які в період отримання компенсації перетинали державний кордон України або перебували за межами України, визначається законодавством.

Якщо фізична особа, яка надає соціальні послуги, перебувала поза межами України менше ніж 10 календарних днів, на стаціонарному або санаторно-курортному лікуванні менше ніж протягом одного календарного місяця, виплата компенсації тимчасово припиняється та відновлюється з дня подання фізичною особою, яка надає соціальні послуги, заяви про продовження надання соціальних послуг з догляду без подання пакета документів

У разі виникнення обставин, внаслідок яких припиняється догляд, фізична особа, яка надає соціальні послуги та отримує компенсацію, зобов'язана в десятиденний строк письмово повідомити про це структурним підрозділам, що здійснюють її виплату. Виплата компенсації припиняється з місяця, що настає за тим, у якому сталися зміни.

У разі затвердження нового розміру прожиткового мінімуму на 1 січня відповідного року компенсація перераховується без звернення фізичної особи, яка надає соціальні послуги. Структурні підрозділи проводять перерахунок раніше призначеної компенсації з місяця встановлення нового розміру прожиткового мінімуму.

Компенсація призначається з місяця звернення за нею, якщо протягом місяця з дня звернення подано всі необхідні документи.

Рішення про призначення компенсації або про відмову в її наданні приймається структурним підрозділом протягом 10 днів з дати подання документів і наступного дня після його прийняття надсилається фізичній особі, яка надає соціальні послуги.

Для підтвердження факту спільного проживання з особою, якій надаються соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі, та догляду за нею складається акт про проведення обстеження сім'ї фахівцями структурного підрозділу. Форма акта про проведення обстеження сім'ї затверджується Мінсоцполітики.

Якщо фізична особа надає соціальні послуги за місцем проживання/перебування особи, якій надаються соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі, але має інше зареєстроване місце проживання, обстеження сім'ї для встановлення факту догляду є обов'язковим.

Компенсація виплачується щомісяця за вибором фізичної особи, яка надає соціальні послуги та якій призначена компенсація, через АТ КБ «ПриватБанк».

Виплата компенсації та покриття витрат на її доставку здійснюються відповідно до пункту 4 частини першої статті 89 Бюджетного кодексу України за рахунок коштів бюджету селищної територіальної громади.

Суми компенсації, не отримані своєчасно фізичною особою, яка надає соціальні послуги, виплачуються за минулий період, але не більш як за 12 місяців, що передують місяцю звернення за їх отриманням.

Суми компенсації, не отримані фізичною особою, яка надає соціальні послуги, з вини структурного підрозділу, який їх призначає та виплачує, виплачуються за минулий період без обмеження будь-яким строком. При цьому виплата за минулий період проводиться з урахуванням прожиткового мінімуму, затвердженого на момент виплати.

Суми компенсації, що нараховані фізичній особі, яка надає соціальні послуги, та залишилися недоотриманими у зв'язку з її смертю, виплачуються за весь період по місяць (включно), що настає за тим, у якому сталися зміни, членам її сім'ї.

На кожну фізичну особу, яка надає соціальні послуги та отримує компенсацію, відповідним структурним підрозділом формується особова справа, в якій зберігаються матеріали, необхідні для призначення компенсації.

В особовому рахунку, що заповнюється на підставі документів особової справи, фіксуються відомості про виплату компенсації.

Суми компенсації, виплачені надміру внаслідок зловживань з боку фізичної особи, яка надає соціальні послуги, через подання документів із завідомо неправдивими відомостями, неподання відомостей про зміни у складі сім'ї, приховування обставин, які впливають на призначення і виплату компенсації тощо, стягуються відповідно до законодавства.

Відрахування надміру виплаченої суми компенсації на підставі рішень відповідних структурних підрозділів проводиться у щомісячному розмірі не більш як 20 відсотків суми виплачуваної компенсації.

Якщо фізична особа, яка надає соціальні послуги, не повернула добровільно надміру виплачені їй суми, вони стягуються в судовому порядку на підставі заяви структурного підрозділу, що призначив компенсацію.

Структурні підрозділи, що призначають та виплачують компенсацію, здійснюють контроль за наданням соціальних послуг фізичними особами, які надають соціальні послуги.

Призначення та виплата компенсацій фізичним особам, які надають соціальні послуги, здійснюються відповідно до діючого законодавства. Фінансування здійснюється за рахунок бюджету селищного територіальної громади в межах коштів, затверджених у місцевому бюджеті на зазначені цілі на відповідний рік.

У разі збільшення розміру прожиткового мінімуму перерахунок розміру компенсацій здійснюється без подання заяви фізичною особою, яка надає соціальні послуги, але з оформленням відповідного рішення про перерахунок та внесенням змін в обсяги фінансування

Координація розрахунків

Координація за ходом розрахунків покладається на відділ економіки та соціального захисту селищної ради, спеціалісти якого:

- приймають рішення щодо призначення або припинення компенсацій фізичній особі, яка надає соціальні послуги;
- проводять розрахунок розміру призначених компенсацій та здійснює їх виплату;
- подають розрахунки до фінансового відділу селищної ради про обсяги фінансування, пропозиції щодо змін в кошторис видатків, передбачених на компенсаційні виплати;
- організують перевірку доцільності надання соціальних послуг шляхом проведення обстеження матеріально-побутових умов проживання отримувачів соціальних послуг;
- перевіряють інформацію щодо обслуговування отримувача соціальних послуг;
- готують висновки щодо необхідності надання соціальних послуг та призначення компенсаційної виплати;
- ведуть облік осіб, які звернулись за компенсаційною виплатою, та громадян, які потребують соціальних послуг;
- організують щоквартальну перевірку якості надання соціальних послуг;
- розглядають скарги отримувачів соціальних послуг щодо якісного їх надання;

- подають пропозиції та висновки щодо причин, що впливають на припинення компенсаційних виплат;
- узагальнюють інформацію щодо сум компенсаційних виплат.

Заступник селищного голови

Марія БОЙЧУК